

MÉJELÉN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, június hó 12. —

Krónika.

Drasztikus eszközök.

— jun. 10.

A legyűrt ellenzék rengeteg patáliát csap maga körül s azt szeretné a világgal elhitetni, hogy az ő lármája az ország lármája. Irigyeljük tőle a fantáziát, de nem irigyeljük a csalódásokat, melyeket képzelőereje szerez majd neki. Ez a tuleleven képzelőtehetség vitte kudarcból kudarcba s a felharsogó láрма azt sejteti, hogy Justhék még mindig szívesebben imádják hazug fantazmagóriájukat, mint az események adta valóságokat. Következetesek maradnak tévedéseikhez, amelyeket inkább deklarálnak józan cselekedeteknek, semhogy beismerjék végzetes hibáikat. A tévedésük, hogy az országot még mindig a maguk pártján látják s a választási eredményeket nem a saját bukásuknak, nem is az ország kijózanodásának, de ama jól ösmert bűnöknek tulajdonítják, amiket mindeh ellenzék-készenlétben tart a saját vigasztalására.

Humánus dolog lenne meghagyni minden letört pártot ebben a hitben, ha a vigaszra szorulóknak beérné azzal, hogy a mások mondva csinált bűneivel megnyugtatták saját lelküket. De a magyar ellenzék a saját bajából országos csapást csinál s hovatovább úgy is kezeli a saját magánügyeit, mintha azok valóban az ország katasztrófáját jelentenék. Már készülődnek is a csapás enyhítésére és a bűn megtorlására. Mert hiszen hazafias magyar érény, hogy a haza ellen elkövetett bűn megtoroltassék. Ilyen hamis fogással játszsza át országos dologgá a saját apró játékaikat s ezzel a hamis világítással szeretné azt a látszatot keltetni, hogy ők most csakugyan nem a saját, de az ország érdekeiért hadakoznak.

Ezen a ponton fél kell hagyni a humánus gondolkozással, melylyel a többség tartozik egy tragikus sorsra jutott kisebbségnek. Mert az a mód, ahogyan a magyar ellenzék belelovalja magát nemzetfentartó és bűnmegtörő missziójába, vagy a tébolylyal, vagy a gonosszággal határos. A magyar ellenzék évtizedek óta abban a rögeszmében él, hogy az igazság és a nemzet mindig az ő oldalán van. Hiába demonstrálják neki a legkétségtelenebb módon, hogy a nemzet nagy többsége nem akarja az ő politikáját, az ellenzék következetes marad állításához s azt mondja, hogy amennyiben pedig az ő politikájának tarthatatlansága igazoltatott volna, akkor az igazolás volt hamis és erőszakos. Bizo-

nyos, hogy ilyen ellenféllel szemben hiábavaló a tárgyalagos vita, mert az ellenfél azzal az előre megállapított tervvel kezdi meg a vitát, hogy az csak abban az esetben jár majd az igazság kiderítésével s a vita eredményét is csak akkor respektálja, ha az neki ad igazat. Ezt a szándékát már elárulta a Justh-párt, amely sorok között azt olvastatja legközelebbi taktikájáról, hogy az a megtorlás műve lesz.

Az országnak kétségbe kellett volna esni a jövő kilátásai miatt, ha ennek a szomorú perspektívának megnyitásokor nem hangzik fel a miniszterelnök szava, hogy az ellenzéknek ezt a harci modorát drasztikus eszközökkel is meg fogja akadályozni. A fenyegetés más körülmények mellett leverőn hatott volna. A drasztikus eszközök nem szimpátikusok, nem is észszerűek, mert legtöbbször mártirokká avatja azokat, akik ellen használják. Ezenkívül számolni kell azzal, hogy a magyar nép nem tartozik a politikailag érettebb nációk közé. Itt az első impressziók után alakul ki az emberek véleménye s nem szeretnék, hogyha az országgyűlés összeülésekor az lenne a szentimentális néprétegek első benyomása, hogy itt a kisebbséget elnyomják. Az elnyomottakból könnyen lesznek üldözöttek, s aki Magyarországon oly szerencsés körülmények közé jutott, hogy üldözésről panaszkodhatik, az fél sikerhez jutott a politikában. De a helyzet ezuttal nem így fest. Az a nyugalom, mely a választások lezajlása után megszállotta az országot, egy dolgozni vágyó nemzet könnyebbülésének volt a megnyilatkozása. És egy országnak van annyi joga a munkára, mint egy országgyűlési frakciónak az obstrukciójával kendőzött semmittevésre. Végre is szakítani kell a felfogással, hogy ebben az országban csak a kisebbségnek lehet igaza s csak a kisebbség lehet becsületes. Ezzel az erkölcsi terrorral szemben csak önvédelemből mehet, hogy a kormány drasztikus eszközöket emleget, amelyekkel ezt a terrort akarja legyűrni. Hogy mik ezek a drasztikus eszközök, nem keressük.

Az individualisztikus felfogás biztosított némi plauzibilitást annak, hogy az igazság egyéni valami, amit sohasem szabad a tömegek szavai után megállapítani. Természetes, hogy az egyén igaza nem lesz attól gyöngébb, hogy vele szemben milliók másféle igazságot hirdetnek. De egy ország nyugalma, fejlődése, gazdasági konszolidálása, hitelének helyreállítása előbbre való minden igazságnál. Ha az igazság kiderítése ezeket a célokat szolgálja, ám keressük az igazságot, nem magáért az igazságért, de a magasabb cél kedvéért.

De ahol az igazság útján csak úgy lehet előbbre jutni, hogy elgázoljuk a nemzeti javakat, ott az ördög vigye el az igazságot, akármelyik párt oldalán van. Ihering mondotta, hogy azok az emberek, akik a közérdek kárára az egyéni igazságot és egyéni erkölcsöt keresik, nem hőrszai, de molochjai az igazságnak és erkölcsnek. Ettől a vádtól a magyarországi ellenzékek még az esetben sem szabadulhatnak, ha az egyéni igazság csakugyan az ő állandó barátjuk lenne. De a multak bizonyítják, hogy nem így van. Az igazság és az erkölcs legfeljebb ha vendégségbe járt a függetlenségi párthoz. Ha négy éves uralmuk és gazdálkodásuk nem is tudta volna ezt elhitetni az országgal, az a körülmény, hogy négy esztendő után akármiféle eszközökkel is ki tudták őket buktatni a hatalomból, a megérdemelt bukást igazolja. Pedig ennek a négy esztendő uralomnak gyászos nyomait látjuk magunk körül. S hát komolyan hiszik az urak, hogy azokat, akik így gazdálkodtak, csak törvénytelen eszközökkel lehetett kiverni a hatalomból? Ami pedig a drasztikus eszközök morálját illeti, azt kell kérdeznünk, hogy nem morális-e minden eszköz, amely egy ilyen uralom ujjaszületését már csirájában elfojtja? S mert a baloldali urak morálja csak ezt az ujjaszületést akarja, a békét kereső nemzet éppen csak ennek a morálnak diadalát nem akarhatja.

L.

A legszebb este volt...

Megjött az este. A legszebb este volt!
Nagy hitek lába elé hullottam.
Bűvös mesék ültek a szobám négy falára.
S én magam előtt, magamnak és magamért
Imádkoztam.

Multamra gondoltam s jövőmbé néztem,
Elveszett virágok illatáért visszamentem,
Elcsókolt csókok ízét idéztem
S új délibábok kódéba lestem.

Szent paráznságokról álmodtam
S csodás éjszakákat fűztem hosszú gyöngysorokba.
És legszebb dalok jártak a fejemben,
Ittas szomjasan a legédesebb borra.

Ablakfüggönyömre ráült a Csend.
És beszélt. A szava legendás titkokkal volt tele
S nem tudom honnan, elindult értem
Asszonyhangokból egy gyönyörű zene.

Eljött az este. A legszebb este volt,
Varázsos szépséggel megrakottan...
S én elébe tartottam az ajkam, szerelmesen, vágyón —
S álmát, meséit, színeit, hitét
Sorban, sorra magamba ittam!

Mándy Gyula.

Hazudni!

Irta: MOLNÁR FERENCZ.

(Történik egy nyári lakásban, valahol Budán. A verandán piros abrosz és a reggeli maradványai. A nap beragyogja a kertet. Egyszerre csak egy asszony jön ki a házból; keyében tintát, tollat, levélpapírt tart. Odamegy az asztalhoz, felhajtja a piros abroszt és az íráshoz való holmit lerakja. Aztán bekialt a házba: »Ida, szedje le az asztalt!« Majd leül a levélpapír elé. Ida megjelenik egy nagy tálczával.)

Az ASSZONY: Ida, szedje le az asztalt.

IDA: Igenis, nagysága.

Az ASSZONY: A nagyságos ur elment?

IDA: Igenis. Láttam, amint fölszállt a villamosra.

Az ASSZONY: Jó. Szedjen le.

(Ida leszed.)

Az ASSZONY: És ne zavarjanak most. Levelet írok. *(Bemártja a tollat és a következő levelet írja):* »Édes Elzám! Megkaptam az anzikszkártyádat meg a levelet is Karlsbadból. Boldognak mondhatod magad, hogy ilyen szép helyen nyaralsz. Mi itt maradunk Pest közelében az uram végett«. — *(Kihuzza ezt a szót, hogy »végett« és ezt írja helyébe: »miatt«.)* — »Neki be kell mennie az irodájába mindennap, nem hagyhatja itt az irodáját, mert nagyon sok fontos kliense van. Remélem azonban, hogy augusztusra mi is elszabadulunk innen és elmegyünk valahova a tengerpartra, amire nagy szükségem van egészségem helyreállítása miatt.« — *(Kihuzza ezt a szót: »miatt« és ezt írja helyébe: »végett«.)* — »Sietve írom ezt a levelet, most, amikor az uram éppen bement Pestre, mert ismét nagyon fontos dolgot kell tudtadra adnom, édes Elzám, neked, akinek mindent bevallok és elmondok, sőt megírok, mert nem akarom, hogy életem egy részlete is elzárva maradjon előled, aki oly nagy nőnek és kiváltságos asszonynak tartasz engem!!! Hát tudd meg részletesen, mi történt tegnap. Tegnap, szerdán, — ah, a szerda mindig válságos napom volt egész életemben — tegnap, szerdán, háromnegyed hétkor érkeztem haza. Az uram már hat órákor szabadul az irodájából és félhétre itthon van. És én csak háromnegyedkor jöttem. Borzasztó volt. Most is reszketnek az idegeim, ha erre visszagondolok. Szigoru arczczal várt a verandán, ahol most ezeket a sorokat írom, s azonnal kérdőre vont:

— Hol voltál mostanáig?

Hirtelen odavágtam:

— A fogorvosnál!

Tudod, hogy az uram a legkiválóbb bűnügyi védők egyike, s a legbonyolultabb bűnesetekben valóssággal Sherlock Holmes színvonalára emelkedett. Neki tehát nagyon nehéz hazudni. Rögtön el is kezdett faggatni:

— Melyik fogorvosnál?

— Dr. Szákinál, a Váci-köruton.

Az uram szigoruan nézett rám.

— Egyenest onnan jössz?

— Onnan.

— Dr. Száki tudomásom szerint Duna-Perbetén nyaral. Vasuti összeköttetés oda nincs. Az utolsó hajó öt óra huszszor indul, tehát neki öt órákor el kell mennie a rendelőszobájából. Tehát te öt órákor mehetél el tőle. Mit csináltál háromnegyed héti?

Ez volt az első akadály. Ezt szépen keresztülugrottam, mondván:

— Ma nem ment ki Perbetére, mert elhívták há-

romnegyed ötkor gróf Sándyhoz és félhatkor jött vissza. A páciensei azalatt vártak és mire valamennyivel végezett, félhét volt. Ma benn alszik a városban.

Valahogy elhitte. De tovább faggatott:

— És te voltál az utolsó?

— Én.

— De hiszen már három órákor elmentél hazulról!

— Igen. Mire odaértem, félnégy volt. Akkor tizennégyen ültek a várószobában s ezek közül tizenegygyel végzett háromnegyed ötig. Akkor bocsánatot kért és elment a grófhöz. Maradt a tizennégyből három és én, az négy. Közben jött még kettő, az hat. Ez a kettő egy anya és a kis lánya volt, akik megkértek engem, hogy bocsássam be őket előbb, mert a kis lánynak óriási fájdalmai vannak. Engedtem a kérésnek és így utolsónak maradtam. A doktor félhatkor jött vissza, az öt pácienssel egynegyed hétig kinlódott s akkor én már úgy gondolkoztam, hogy ha eddig vártam, hát most már nem megyek el s negyedhét volt, amikor bemehettem hozzá...

Mikor ezt elmondtam neki, láthatólag megnyugodott. Így e levél halvány leírásából is megítélheted, hogy ez az alibi nem volt rosszul kieszelve. De az ő kriminalista-esze nem hagyta nyugodni. Gyanus lehettem neki, mert tovább fürkészett.

— Miért van rajtad ez a sűrű fehér fátyol? Ezt sohse viseled.

Erre is tudtam mondani valamit.

— A fogorvos rendelte. Azt mondta, hogy óvjam a szélről a fogamat, amelyet most kezel. Ne nyissam ki a számat és hordjak sűrű fátyolt.

Egy perczig úgy látszott, mintha belenyugodott volna a dologba. De aztán újra feltámadt benne a gyanu.

— Melyik fogadat kezeli?

Most egy kicsit meg voltam akadva. Egy éve nem voltam már a fogorvosnál, hála Istennek, s nem tudtam neki kezelhető fogat mutatni. Azt mondtam:

— Hogyisne! Majd a fogaimat mutatom neked! Csak nem hiszed, hogy hazudtam?

— Nem, nem — mondta zavarodottan — és belátta, hogy ez már nagyon brutális módja volna a vizsgálódásnak. Tehát másfelé kereskedett.

— Beszélni fogok holnap dr. Szákival — mondta csöndesen, de nem minden fenyegető árnyalat nélkül. »Beszélhetsz vele, — gondoltam magamban — még ma este levelet írok neki. Udvarol nekem már egy félév óta és boldog lesz, ha ugyanezzel a hazugsággal telehazudhatja a fejedet.« És azt is gondoltam, hogy még ma este írok Jánosnak is, aki ugyanabban a házban lakik, ahol a fogorvos és aki miatt az egész fogorvos-históriát kitaláltam, hogy a holnap nap folyamán valahogy ne mutakozzék a házban, mert az uram ott fog járni és féltő, hogy...»

IDA (bejön): Kérem, nagysága, itt van a nagyságos ur.

Az ASSZONY (megriad): Hogyan? Visszajött?

IDA: Igen. Az ügyvédi táskáját itthon felejtette.

(Belép a verandára az ügyvéd, mosolyogva, kezében a táskával.)

Az ASSZONY (rémműlten dől rá a levélre): Te... te... te itthon felejtetted a táskádat?

A FÉRJ: Igen. De...

(Észreveszi az asszony zavarát.)

Az ASSZONY: Mit »de«?

A FÉRJ: Miért feküdtél rá arra a levélre? Micsoda levél az? (Közeledik az asztalhoz.) Kinek irsz?

Az ASSZONY (halálsápadtan): A mamának.

A FÉRJ: Mutasd. (Elkapja a levelet.)

Az ASSZONY: Jaj! (Lerogy a székre.)

(Nagy szünet. Az asszony halványan, lecsukott szemmel ül a széken, mint aki legalább egy félórára meghalt. A férj egyre növekvő ámulattal, izgalommal olvassa a levelet. A szobaleány diszkrét kárörömmel sompolyog ki.)

A FÉRJ (miután végigolvasta a levelet): Mi ez? Hisz ez nem anyádnak szól! Ez Elzának szól... és... és... (bámul).

Az ASSZONY (nem szól semmit).

A FÉRJ: Mi ez? (A levelet nézi.) Tegnap, szerdán? Hiszen tegnap, szerdán egész nap együtt voltunk! Reggeltől estig künn voltunk Rákoscscabán, Póréknál!

Az ASSZONY (hallgat).

A FÉRJ: És aztán... ez a jelenet, amit itt leírsz, sohasem történt meg közöttünk... sűrű fehér fátyolt sohse láttam rajtad... sőt kértelek, hogy viseld a por ellen, de sohse akartad, mert féltél, hogy elrontod vele a szemed... És mi ez a fogorvos? Soha életedben nem volt még egy rossz fogad se! Sohse voltál fogorvosnál!

Az ASSZONY (hallgat).

A FÉRJ: És dr. Száki udvarol neked? Én úgy tudom, hogy dr. Szákinak holnapután van az esküvője... a Veress-leányt veszi el, akivel négy év óta jár jegyben...

Az ASSZONY (hallgat).

A FÉRJ: És micsoda János lakik a Váci-köruton, abban a házban, ahol Száki? Annak a háznak a földszintjén banküzlet és festékraktár van. Az első emeletén egy nagy szabóüzlet van. A másodikon lakik Száki az egyik lakásban és özvegy Grószné a három leányával a másikban. Harmadik emelet pedig nincs... Mi ez? Mi ez?

(Nagy szünet.)

A FÉRJ: Mi ez?

Az ASSZONY: Én... én...

(Megint hallgat.) Szekszárdi Casin

A FÉRJ: Ezt nem értem. (Belebámul a levélbe.)

Az ASSZONY: Tudod... én Elzának minden héten írok egy ilyen levelet... én... én érzem, hogy neked nem tudnék hazudni, mert olyan okos vagy, olyan ravasz vagy, olyan agyafurt vagy... és nem tudnálak megcsalni soha... már csak azért sem, mert biztosan rájönnél három keresztkérdés után... hát... én érzem... hogy valahol ezt végig kell csinálnom... nem marad meg bennem... Valahol ki kell adnom magamból a hazugságra való készségemet... valahol végig kell élveznem azt a gyönyörűséget... valahol kell, hogy fölöttem hazugsági győzelmeket arassak. Hát ha az életben nem megy... hát így... levélben hazudom neked... azaz hazudom azt, hogy hazudtam... mert kell, kell, az egészségesemhez kell...

A FÉRJ (bámul).

Az ASSZONY: Elza meg örül neki... én meg kitombolom magam egy darab papíron minden csütörtökön, s aztán folyton igazat mondok neked egy hétig... óh, mily szerencsétlen asszony is vagyok én! (Sirva fakad.)

A FÉRJ: Te kis buta. (Megcsókolja, a levelet visszadobja az asztalra és elmegy hazulról.)

Az ASSZONY (letörli könyeit és utána néz): Imádom ezt az embert... milyen okos, milyen bölcs, milyen megbocsátó... (Leül és folytatja a levelet, így): »...és féltő, hogy az uram meglátja, különben is gyanakszik, mert abban a házban csupa gar-

conlakás van. Körülbelül ebben a stádiumban áll most az ügy, de abbahagyom a levélírást; mert este van már, az uram minden perczen hazajöhet s ha ezt meglátná, vége volna mindennek! Juj, nem is mérek erre gondolni! Pá, édes Elza. Megyek a vacsorát készíteni. Csókol — Ilonád.»

(Borítékba teszi, megcizimezi, bélyeget ragaszt rá és a postára küldi. Fellélegzik és boldog.)

Toll és tőr.

— jun. 10.

A BEFAGYOTT ALAPITVÁNY. Az Akadémia, amely nem tudja, mit csináljon a Semsey Andor száznyolczvanezer koronájával, a Tudományos Akadémia, amely nem tudja, hogy mit csináljon a Feridun bej negyedmilliós alapítványával, a Magyar Tudományos Akadémia most egyszer tudta volna, hogy mit csináljon azzal a hatszázezer koronával, amelyet ismeretlen tettes ajánlott fel neki okos és hasznos célra, arra, hogy Magyarországot és a magyar viszonyokat ne a könyvtári polcon elfonnyadó könyvekben, hanem a való élet utjain ismertesse az Akadémia a külfölddel. Az Akadémia most az egyszer tudta volna, hogy mit csináljon. Mindenekelőtt csak ide azzal a kis hatszázezer koronácskával, azután majd beszélünk a dologról. De semmiesetre sem az étellel kapcsolatban, — hogyne, majd éppen mi mumiák törődünk a világgal s a világnak száz bajával! — hanem a rég bevált jó módszer szerint. Nem kell ide semmiféle fiatalság, nem kellenek külföldi tanszékek a magyar nyelv számára, hanem csak az a hatszázezer korona kell. Majd azután meg tetszik látni, hogy mindjárt előkerülnek a régi finom könyvgyárosok, akik annyira értik a mesterségüket, hogy még sötétben is össze tudják kalapálni négy könyvből az ötödiket és megosztognak szépen, testvériesen, minden esztendőben a hatszázezer korona kamatain. Gyönyörűen készen volt a terv, az ismeretes tollak és ollók talán hegyeződtek is már, de ekkor az ismeretlen adakozó egyszerre keresztülhuzta a bölcs és elégedetten mosolygós számítás. Köszöni alászan, nem kér azokból az ismeretes kis akadémiai kiadványokból, amelyekből más sem szokott sohasem kérni, hanem, ha az Akadémia már nem megy bele az ő tervébe, akkor stornirozza az alapítványt és majd valami más uton szenteli rá az eredeti céljára a hatszázezer koronáját. Az Akadémiának erre megnyult az orra és elakadt a lélegzete. Talán nem is magáért a hatszázezer koronáért, hanem inkább a rossz példa miatt. Mert az ilyen dolgot csak el kell kezdeni valami kellemetlen, önálló gondolkodású embernek és mindjárt akad követője. És megszorodik azoknak az alapítóknak a száma, akik — nem az Akadémiának alapítanak.

MINDEN CSODA EGY NAPIG TART. Ami soha ki nem elégíthető közönségünk, Európa legkövetelőbb és egyuttal leghálátlanabb közönsége azonban minden napra új csodát vár, új szenzációt kér magának lehetőleg ingyen, vagy legalább is önköltségen. A repülőversenyter, mely terv, elrendezés, kivétel tekintetében valóságos kreációszámba megy és az aviatikus-mezők közt, ahol a levegő hősei eddig startoltak, első helyen áll, szinte kong az ürességtől és a százazrek helyett, akikre a vállalkozók méltán számítottak, alighogy egynéhány tizezer tarkállik délutánokint a Rákoson. Pedig bizony szenzációból is szinte több jut minden napra, mint amennyi kíváncsi.

Annyi a baleset, mint eddig talán egyetlen versenyterén sem. A pilóták csak úgy potyognak lefelé, mint a férges alma, intakt gép pedig maholnap alig akad már, hacsak honfitársaink passzív sikereivel dicsekedni nem akarunk. Arisztokratikus göggel emlegetjük, hogy a startolóhelyen gyönyörű közönség hullámszik minden áldott est-alkonyon, hercegek, grófok, bárók, régiek és újak, uri dámák meg demi monde-ok; káprázatos szépségekben, milliokat reprezentáló toilettekekben sincs hiány, úgy hogy a kvalitással teljesen meg lehetnénk elégedve, a nagy parádék és lóversenyek idején a long champi mezők se különbek. Csak az a kis számítási hiba ne volna! A kulturának tömegekre van szüksége, armádiákra, a provinciákra, melyek mozdulni nem akarnak, az idegenforgalomra, mely mint annyszor, ismét kutba esett. Ugy látszik az egész csodavállalkozást hamis alapokra fektették. Totalisateurt kellett volna felállítani, bookmakereknek koncessziókat osztogatni, szóval nem a közönség lelkesedésére, kíváncsiságára kellett volna spekulálni, hanem gonosz hajlamaira, erkölcstelenségére, mert az okos ember mindig avval számol, ami van és sohasem avval, aminek ok szerint lennie kellene.

AZ UJSÁGÍRÓK ÖNÉRZETE nagyot nőtt: a spanyol király ujságírókat nevezett ki közoktatásügyi miniszterre s ezzel a spanyol közjogi aktuálissal rehabilitálva lenne az egész világ ujságírói kara. Nekünk, a spanyol miniszter magyar kollégáinak tömérdek okunk lenne arra, hogy ezen a kinevezésen örvendezzünk; de mi a kinevezésben nem látunk mást, mint a spanyolok privát ügyét, melyhez nekünk semmi közünk. A leszidott magyar ujságíró nem vesztett sokat azzal, hogy a parlamentben lesajnálták s a pártkörökből gyakran kiteséskelték. Ettől a bánásmódtól nem lettünk kisebbek s a spanyol elismeréstől nem lettünk nagyobbak. Elbirjuk, hogy leszidnak s nem érezzük magunkat boldogabbaknak, ha kiválóságunk előtt tétet hajtanak. Tudjuk, hogy az emberek mindig akarnak valamit az ujságírótól s a kritikák aszerint alakulnak, hogy megkapták-e az urak vagy sem, amit akartak. És az ujságírói önértéknek elég ez a tudat. Mert nem kicsi dolog az a meggyőződés, hogy van valami, amit az ujságírótól egyformán kéregetnek királyok és koldusok.

A MEGGYANUSITOTT VEZÉR. Egy pár óráig tartotta magát a hír az országban, hogy Justh Gyula öngyilkos lett. Nem vagyunk Justh-pártiak, tehát nem is hittünk a hír komolyságában. Ezt úgy méltóztassanak magyarázni, hogy Justh Gyula öngyilkosságának hírét Justh-pártiak, még pedig Justh-párti bukott képviselők költötték. A bukásukban nem volt semmi tragikum, tehát egy pillanatra tragikussá akarták azt tenni Justh Gyula öngyilkosságával. Milyen szépen rehabilitálta volna őket az a sóhaj, hogy Justh Gyula az ő bukását, az ő veszteségüket nem tudta túlélni. Hát persze, hogy ilyen gondolat csak egy bukott képviselő agyában születhetik. Csak azok nem érzik egy ilyen hír kómikumát. Hogy Justh Gyula azért lövi főbe magát, mert Buza Barna, Somogyi Aladár kibuktak a parlamentből! De urak, Justh Gyula az önök vezére volt, ne kompromittálják hát őt azzal, hogy ilyen bárgyuságokkal meggyanusítják. A vezér tiszteletet érdemel, még ha el is bukott. És Justh Gyula az önök vezére lévén, bizonyosan tudja, hogy a sok bukást nemcsak az ő életével, de egy töltésre való puskaporral se érdemes megfizetni.

AZ EGYETEM REKTORA Réczey lett, nem pedig Tauffer tanár. Tauffert jelölték s Réczeyt választották meg. Tauffer azt mondja, hogy Réczey öregebb ember, tehát méltányos is lehet az ő megválasztása. Viszont a klerikálisok azt mondják, hogy Tauffert azért kellett megbuktatni, mert valamelyes kapcsok fűzik a szabadkőművesekhez. Valószínű, hogy a klerikálisok lapja jár közelebb az igazsághoz, mert hiszen köztudomású, hogy ma a klerikálisok ujságja az egyetem hivatalos orgánuma. Öregnek, sőt öregebbnek lenni nem nagy érdem, de egy szabadelvű férfiúval szemben még ez is nagy erény az egyetemen. Ezt olvassuk ki a választásokból, meg a klerikális ujság kommentárjából. És az eset csakugyan így van. Így van még annak ellenére is, hogy a klerikális ujság is ilyennek állítja.

A FORGALOM ESZKÖZEI

vagy :

(a ravaszságok története egy nappal az aviatikai hangverseny előtt. Színhely a polgármesteri hivatal).

POLGÁRMESTER : Na hát, uraim ! Na hát, uraim ! Munkára fel ! Holnap idegenforgalmi nap vagyunk. Kérem, jegyző ur, történt-e már intézkedés ?

JEGYZŐ : Részben történt. Odakint áll hétszáz napszámos, s mint egy ember várja a parancsokat.

POLGÁRMESTER : Hogy vannak felosztva ?

JEGYZŐ : Kissé aránytalanul. A legtöbben angolok szeretnének lenni, részint mert már voltak Amerikában és tudnak egy kicsit angolul, másrészt pedig az tetszetősebb.

POLGÁRMESTER : Jól van ! Ossza ki nekik az angol bajuszokat és az angol turistaruhát. Hívjon be egyet közülök.

JEGYZŐ (kikiált) : Neumann !

NEUMANN (bejön) : Jes ...

JEGYZŐ : Hogy hívják magát ?

NEUMANN : Nyumen Ajzidar.

JEGYZŐ : Hol maradt a roszbif arcz.

NEUMANN : Kérem, nagyságos ur, már reggel óta pofoztatom magam a fiukkal, hogy egy kicsit sportszerű legyen az arczom, de úgy látszik, még nem jöttem be a tréningbe.

POLGÁRMESTER : Hányan vannak angolok ?

NEUMANN : Vagyunk vagy négyszázan ...

POLGÁRMESTER : Majd elmennek a pinczébe, ott felszerelik magukat angol ruhákkal és angol bajuszszal. Majd az angol flegmát este osztja ki maguknak a jegyző ur. Elmehet. (Neumann el.)

JEGYZŐ : Francia nagyon kevés van. De ami van, az a legválogatottabb. Egész Budapestet meg fogja zsarolni.

POLGÁRMESTER : Megzsarolni ?

JEGYZŐ : Na hát igen. Eddig minduntalan az volt a panasz, hogy a fővárosi ember megszarolja a külföldit. A mi embereink épp arra való, hogy az ellenkező eset történjék. Hadd tudja meg a világ, milyen népség a külföldi !

POLGÁRMESTER : Nagyon jó ötlet. És hogy fogják csinálni ?

JEGYZŐ (kikiált) : Berger ! (Berger belép.) Hogy hívják magát ?

BERGER : Moszjó Berenger.

JEGYZŐ : Hányan vannak francziák ?

BERGER : Vagyunk vagy ötvenen. Valamennyien kipróbált legények.

JEGYZŐ : Átvették a pléhezreseket ?

POLGÁRMESTER : Hát az mi ?

JEGYZŐ : Pléhezres, amit nem lehet felváltani, s közben mindenkit meg lehet pumpolni. Ezek meg fogják zsarolni még a leggyanakvóbb főpinczéért is. (Berger el.)

POLGÁRMESTER : Még milyen rekvizitumok vannak.

JEGYZŐ : Van ezerötszáz régi Baedekerünk olyanok számára, akik az utcán fognak járkálni és nézni fogják az épületeket ; ezek mellé hordárokat is szegődtettem. Ezer magyar társalgási szótár megfelelő kiejtéssel a különböző nemzetek számára. Kétezzer skót utazósapka ; husz diszmagyar spanyol grandok számára ; hetven fez és tizenöt turbán ; hatszáz smoking-öltözék estebéd toalettnak ; ugyanannyi amerikai czipő és tirol ruhák.

POLGÁRMESTER : Szóval lesz idegenforgalom.

JEGYZŐ : A Duna-ünnepély óta nem volt ilyen. Azonkívül rengeteg sok lesz az osztrák és a német.

POLGÁRMESTER : Hogyan ?

JEGYZŐ : Ugy, hogy estére az összes környékbeli svábokat berendeltem. Azokat szépen felöltöztetjük és szélnek bocsátjuk. A vidéki tájszólást néhány lipótvárosi fiatal ember fogja képviselni ; különben belőlük telik ki az önkéntes angol csapat is. Ők magukkal hozzák a pipát is és az angol pofát.

POLGÁRMESTER : Van kifosztott idegenünk is ?

JEGYZŐ : Van ; a Pászku Béla ; az a mult alkalomkor kanadai orvos volt és kitűnően adta a kirabolt külföldit.

POLGÁRMESTER : Szóval rendben vagyunk. Most már csak adja ki a rendeletet, hogy kezdjenek forogni ...

Maitre Jacques.

Krónika II.

A röplő hérosz.*

— jun. 10.

A naptárak 1910-et jeleznek. Egyszerre mintha rendkívüli dolgok történének a földön. A deszkapalánkkal elkerített rákosi mezőn minden nap tömegek hullámszanak, emberek, akik ott hagyták napi munkájukat és a forradalmas idők szeszélye szerint órákig bámulnak a levegőbe. Benn a korlátok között pedig ismeretlen emberek ; idegen emberek ; új emberek ; héroszok, durva, barna kámszába bugyolálva, furcsa sapkában. Aki a multból toppanna ide, csak tíz év távolságából is, nem ismerné meg őket. Talán egy idegen csillagzatból hullottak a bolygónkra. Papok ezek vagy hajósok ? Azt mondom nektek, hogy papok és hajósok egyben, mert a fanatizált tömeg úgy tekint rájuk, mint a varázslókra és ők egyszerűen hajósoknak nevezik magukat, a lég hajósainak. Nekik egy a szél és a hullám ; kinyújtják kezüket a levegőbe, akárcsak a hajós, aki a hullámokba turkál, vizsgálva, bátorságos-e utrakelni ; fejük felett lóg a kék oczeán. A mezőn pedig, felparcellázva a végtelent, zászlós pilonok állnak, a levegő világítótornyai. Nézzetek rájuk és értesétek meg, hogy most a világtörténelem jutott fordulóponthoz. Sok-sok szem mered a magasba és a nemes pilóták is fölfelé néznek. Ötezer év szállt el e vén golyó felett, míg az ember végre valóságra váltotta a görög nyelv ihletes álmát, amely az embert, megkülönböztetve a csuszómászóktól, Fölfelénézőnek nevezte

* Ez egy fejezet-törredék a Hősök könyvéből, Carlyle munkájának egy megíratlan fejezete, amely a nagy-emberek bibliáját egész a jelenig vezeti. A cikkíró úgy érezte, hogy szavait és mámorát csak az angol lelkesülő szájába adhatja.

és ezer és ezer generáció pusztult el, míg végre megszületett az igazi, amely annyi idő után először méltó pózban állott meg a földgolyón. Ó Ember, Fölfelénéző, Fölfelévágó, Fölfelészálló, csillagok sárkánya, röpjél.

Nem találjátok ezt rejtelmesnek, nagyszerűnek és mégis természetesnek? Az ember röpjél. Keresztülugorta önmagát a technika. Aczélból és lenge vászonzóból gépet alkotott, amely már nem is gép, de a végtelenség hangszere. A kormos munkás, aki a gyárban kopácsol és kinozza a vasat, nem is sejti, minő csodák kerülnek ki keze alól. Valamint a gondolatokat is követhetem egy darabig az oklánczolat szigorú törvénye nyomán, míg aztán eljutok egy magasabb egyezéshez, egy önmagát magyarázó intuitív önkívülethez, a hithez, vagy az ihlethez, úgy a technikának is vannak magasabb régiói s a csavarok, a szelepek és a rugók világán túl van egy más világ, amely fittyet hány a szabálynak s új rendet teremt, a fizika után a metafizikát. Mi más lenne ez a levegőgép, mint a csavarok, a vászonfelületek, a hadarók metafizikája? Mindegy, hogy mennyire röpjünk. Teljesen közönyös az is, hogy sport marad ezután is, vagy hasznos vívmány lesz belőle, amely milliókat boldogít. Az a fontos, hogy egyáltalán repülhetek. Hogy a testemet, ezt a bus nehézet megmarkolhatom egy ponton s a húsom, a csontom, a vérem fölfelé vihetem. Akárhová vigyem, csak el innen a földről. Ha egy araszra szállok, már elszakadtam tőle, a légkörben vagyok. Ez a fönséges, az isteni, a gyönyörű pillanat. A gép elbillen s az utas már az Univerzum polgára. Egy pontot nekem a földön kívül és kimozdítom a földet. Öreg, derék Archimedes, ezek a röpjő hősök most megtalálták a keresett pontot s kulturát és gondolatot, érzést, vámsorompót és határkövet kimozdítanak a helyéből.

Akarjátok látni a hőseket? Nézzetek az arcukba, az ő egyszerű, nyílt, munkás arcukba és nem kételkedhettek. A nagy emberek ilyen egyszerűek. Ezek nem légtornászok. Nyugodtan czirkálnak a levegőben. Nem úgy ülnek a gépeikbe, mint a tragikus hősök, pedig alattuk a levegő s egy perc múlva — istenem — talán azok lesznek. Itten csónakázik el Latham gavallérosan és könnyedén, majdnem ábrándosan, mint a velencei lagunán a szerelmes. Még csak pedzi a röplést. A fején szürke sapka, különben utcái ruhában van s az ingmelle ragyog. Efimoff is ott bukdácsol. Nagyszerűen hadakozik a semmivel; pofozza, nyergeli, megüli a szeleket és nyolczasokat ír le prűszkölő géppel a légpályán, mint más a jégpályán. Ő a levegő lég-műkorcsolyázója. Csak a jó Illner lebeg fölfelé a lehetetlenbe kapaszkodva, majdnem félezer méter magasan, rettentő egyedüllétben, ahol szinte már nincs is földi és lelki törvény. Olyan kicsike, mint egy ólomkatoná. Gondoljátok el mégis, hogy ennek a kis ólomkatonának szíve van, mint nektek. Az ember ül azon a gépen. Higyjétek el, mindnyájan vele vagyunk, mindnyájunk szívét, szárnyas szívét felvitte magával.

Egy századváltozás gígázi vajudása ez. Tekintetek a nagyszerű képre. Lenn az emberek részegek

az örömtől és a mámortól. De la Roche bárónő egy hangár előtt ül s zöld pezsgővel nedvesíti kedves, francia száját. A harczos asszonyok, a forradalom tricoteuse-ei jutnak eszébe a szemlélőnek. Micsoda láz, minő extázis, tömegek roppant önkívülete. Illner a földön van s amint letépi aviatikus-sapkáját, látni rózsaszínű, szakállas arcát. Ime egy nyugodt forradalmár; egy becsületes osztrák; egy jóálomu, mosolygó ember. Ne feledjétek soha. Áldás az utjára és az életére.

Az emberiség érzi e pillanatok rettentő súlyát. De a hősök mégse ülnek a szenzáció fotografáló gépe elé. Ők teszik azt, amit a szívük parancsol. Más nem tehetnek. A diplomata vitáznak, hogy a gépek majdán béke-galambok lesznek-e, vagy a háború vércse; ők csak repülnek. Százezer kürtnek kellene pedig felkiáltani a levegőbe operák harci motívumait, egész a csillagokig. A katonabanda csak a »Luxemburg gróf« keringőjét játszsza. Mégis azt mondom, hogy a világtörténelem két korszakra oszlik. Az egyik az, amelyben még nem repültek, a másik, a mai, mikor már repülnek. Kőkorszak, vaskorszak, bronzkorszak és azután a levegőkorszak. Mert hamarabb elfeledik a tunyaság, a vér és korom fekete századait, Xerxest, Hódító Vilmost és Napoleont, mint titeket, nemes Paulhan, Latham és Rougier, akik a *vis inertiae*-vel és a *gravitáció*-val tusakodtatok. Egy új fiatalság kezdődik veletek. A világ, ez a béna csecsemő, kinő évezredes dajkaságából és járni, szállni kezd. Veletek kezdődik a világ fiatalsága és talán a férfikora is. Aki ezt tagadja, nem barátom nekem és az emberiségnek. Gaea, hiszterikus mostohaanyátok még sokszor visszaránt benneteket sziklás kebleire s talán a véretekkel is pirostjátok. Mégse féljétek. Nálatok az igazság. A gépetek rendben van. És úgy-e a szívetek, a ti nemes, nagyotmerő szívetek, az is rendben van?

K. D.

Béke velünk...

Nagy tengerek mély csöndje van velem,
Pihennek a szerelmi sóhajok,
A tenger azért tenger és ragyog!

Némult a harczok harsogása is,
Alusznak mind a rontó csapatok,
De kardjuk azért acél és ragyog!

És hervatag hajamban a babér
És virágaim is elhervadók,
De volt babérom, rózsám s még vagyok!

Szerelem, harcz és élet csöndje ez!
Valaki néma lesz, hideg, halott,
De egyszer harczos volt és hárfa volt!

Juhász Gyula.

Boldog házasság.

Írta: PETER NANSEN.

(6)

— Talán így is van. A feleségednek semmi kötelessége sincs velem szemben és ha kedve van, más barátokat tarthat. Martin különben a te barátod is.

— De a köztünk való viszonyt nem hasonlíthatod a miénkhez. Reád sohase tudtam volna féltékenykedni.

— Ez nagyon kedves tőled. De hiszel-e ez rám? — Jermer tréfára akarta terelni a dolgot.

— Nagyon jól tudod, mit gondolok. Te eredetileg az én barátom vagy; gyerekkorunktól kezdve ismertük egymást és senki sincs, akinek barátságára oly nagy súlyt helyeztem volna s akivel oly szívesen együtt lettem volna, — hiszen ezt gyakran észrevehetted. Nagyon örültem, hogy te és Nancy úgy összebarátkoztatok. Barátságotok mintegy garancia volt nekem, hogy a házasságomban minden rendben van. Te valóban a mi barométerünk voltál. Ezért hatott rám annyira, hogy visszavonultál. Mi történt? kérdeztem. És nem kellett sokáig kérdezni. — — Martin betolakodott a családukba és nemcsak közéd és Nancy közé, de közém és közéd — és lehet, hogy közém és az asszony közé is. Azok a napok, amelyeken nem látogattál el hozzánk, keserűen folytak le. — — De mért nem mondasz valamit? Abban a reményben jöttem ma ide, hogy nem hagysz cserben, ha látod, milyen szükséges vagy nekünk. Biztos vagyok, ha mi ketten összetartunk, újra észére térítjük Nancyt.

— Félek, hogy a segítségem nem sokat ér. A feleség szeszélyesnek és lehangoltnak tart — nemsokára nevetlennek és tola-kodónak találja — — azt hiszem, tovább nem jó lesz bolygatnunk a dolgot.

— Ezt te mondhatod. De én? Tegyük fel, hogy Nancy — — —

Jermer reá-nézett és megállott.

— Nem volt szép, amit előbb mondtam — folytatta egy kis idő után. — Igen, igazad van. Ilyet nem szabad Nancyról gondolnom. — — — Egyáltalán — nem vagy-e azon a nézeten, hogy itt nálunk ritkaságszámba megy, ha házasszonyok ennyire ragadtatják magukat? — — Kaczerkodikhatnak, udvaroltathatnak maguknak, de hogy hűtelenek legyenek —

— Nagyon is lehetséges.

— Mogensen lassan felemelkedett.

— Igen, akkor legjobb, ha hazamegyek.

Jermer nem marasztalta. És ezt mondta, de csak azért, hogy valamit beszéljen:

— Mit csináltok este a feleségeddel? Otthon van?

— Nem, a nagynénjénél van, az intézetben. Tudod, a Schmidt kisasszony-nál, akit néha meglátogat. — — Már régen nem volt nála.

Jermer sá-táni vidámság gyújtotta fel. Mogensen vállára ütött és ezt mondta:

— Mégis csak botrány, hogy el vannak kényeztetve ezek az öreg tantik. Azt hiszed, látogatnak majd minket a fiatal nők, ha egyszer már a to-lószékben ülünk.

Mogensen csodálkozva és méltatlankodva nézett Jermerre:

— Gondold meg, — mondta — hogy Schmidt kisasszony Nancy boldogult atyjának egyetlen nővére.

— No, no! — válaszolt Jermer nevetve. — Nem akarom a feleséged szemére hányni, hogy Schmidt kisasszony iránt barátsággal viseltetik.

Mikor Mogensen fél-g lement a lépcsőn, megfordult és odakiáltotta a barátjának:

— De ugy-e eljősz hozzánk egyszer, minden bizonynival?

— Igen, legközelebb majd bekukkanok.

— És igazán hálás lennék neked, ha komolyan beszélnél Nancyval. Ugy-e, megteszed?

— Talán.

— — — Jermer megállott és hallgatta Mogensen nehezen és fáradtan kongó lépteit. »Mintha halottat czipelne« — gondolta magában. Aztán mindinkább elveszett ez a hang s végül egészen elhalt.

XIII.

Ugyanakkor, amikor Mogensen Jermert látogatta, egy mélyen elfátyolozott hölgy rohant föl a lépcsőn, amely Martin lakásához vezetett.

A félelemtől és a lépcsőn való sietségtől kissé ki-melegedve megállt az ajtó előtt, amelyet Martin nyom-ban kinyitott.

— Ezer köszönet, hogy eljött.

— De mindjárt vissza kell mennem.

— Szó sincs róla! Ha már itt van, nem szabadul innen soha — mondta, megfogta mind a két kezét és befelé húzta.

A folyosón sötét volt, Martin az asszonyt meg-próbálta lecsókolni.

— Nem, nem. Legyen illedelmes. Másképp mind-járt megyek. Különben is csak egy pillanatig marad-hatok.

— Jó leszek. Csak jöjjön be.

Martin kinyitotta a szobájához vezető ajtót. Min-den ünnepi fényben uszott, két csillár és több lámpa-égett.

— Nagyon is világos van itt. Szégyenlem magamat ebben a nagy fényben.

Az asszony megállt az ajtónál és a lámpákra mu-tatott.

— Oltsa el mind, csak azt a lámpát hagyja égni ott az íróasztalon.

És az asszony nem mozdult addig, míg el nem oltotta, ahogy parancsolta.

— Most pedig, kedves kis mimóza, jöjjön közelebb. Levehetem a köpönyegét?

— Köszönöm, inkább nem.

— De csak nem vacsorál ebben a bugyolában? Az asztal, amint látja, meg van terítve.

Kinyitotta az ebédlőbe vezető ajtókat. Csábító ételek álltak ottan: osztriga, vadzárnyas, egy hatalmas gyümölcsöstál kék szőlővel, bársonypiros őszibaraccokkal, aranygyöngyös pezsgősüvegek ezüst hűtőben, halványarany sherry és rubinpiros bordeaux-i metszett palaczkban.

A hölgy felhajtotta a sűrű fátyolt. És Nancy ezt mondta:

— Nem, Martin, ez nincs jól így. Nem így beszél-tük meg. Megígérted, hogy eljövök ide a férjem nélkül, mert olyan sokat ostromolt. Most megtartottam az ígé-retem és futok tovább. Sajnálom, hogy egyáltalán eljöttem, mert úgy látom, hogy félreértett. Igazán haragszom magára.

Martin egy pillanatig meg volt döbbenve. Aztán kómikus ünnepélyességgel verni kezdte a mellét, az asszony elé térdelt és így könyörgött:

— Nézzen ide, itt fekszem szegény bűnös a maga szép lábainál és bocsánatért esedezem. Nagyságos asz-szonyom, ön, aki a szépség hatalmát kapta, kérem, használja kegyesen és könyörületesen. Ne haragudjék ennyire, bár lenne rá igaza, ne haragudjék, hogy én, a rabszolgája, egy kis frissítővel várom önt.

Martin fürkészve nézte, de hogy nem vetette le komolyságát, a magasba szökött, az ebédlőbe rontott

és gyorsan, mint a szél, visszaosont. Kigyózó járassal, karján szalvétát lógázva, csipőit ringatva lépett eléje:

— Itt, vagy a másik szobában páncsolja nagyságos asszonyom a foglyot?

Martin oly kómikus volt, hogy Nancy már nem tudott uralkodni magán. Mosolyogva mondta:

— Micsoda gyerek maga, Martin! Senki se hinné, hogy már huszonöt éves.

— És még se mer velem vacsorázni? Mit fél egy gyerektől?

— Csak nem képzeli, hogy félek magától... De maga engem megsértett. Én nem vagyok hivatalnok-kisasszony, akit vacsorára hívnak. Persze, én vagyok a hibás. Tudnom kellett volna, hogy a férfiak közt nincs különbség. Az ön szempontjából bizonyára udvariatság lett volna, ha nem szervíroz osztrigát és pezsgőt egy nőnek, aki este meglátogatja. Szerencsére van egy kellemes mentsége. Segitse le rólam a köpenyt és akkor aztán találhat.

— De — mondta komolyan és energikusan, mikor Martin karján az ebédlőbe ment — meg kell ígérnie, hogy úgy bánik velem, mintha mindketten otthon lennénk.

— Becsületszavamra — felelt Martin és megcsókolta a kezét.

És mikor Martin a rosszkedv egy fellegét vette észre a homlokán, hozzátette:

— A kézcsoók azokhoz a kis, ártatlan örömhöz tartozik, amelyek csak a négy fal között teremnek.

— Ne, ne! Most már többet ne öntsön. Hisz nem mehetek haza tántorogva.

Sötétvörös arczczal, az asztalra támaszkodva ült ott Nancy, a nagy szőlőszemek hűs nedvét szopogatva.

Martin hátradőlt a széken, felemelte a pezsgőspoharat és ezt mondta:

— Nézetem szerint elérkezett a pillanat, mikor a távollevőkre is kell gondolnunk. Kérem nagyságos asszonyomat, hogy kedves férjének adja át tiszteletteljes üdvözlőmet.

Nancy mosolyogva fenyegette meg.

— Igen, igen! Ha meggondolom, hogy most a tantinál vagyok az intézetben! És a férjem biztosan másképpen képzeli el ott az öreg, rokkant emberek életét! Mert természetesen be kell majd vallanom, hogy bort is ittam!

— Igen, ezt észreveszi majd a csókján.

— Hi, hi hi!

— Min nevet?

— Maga persze azt hiszi, hogy a férjem és én — olyan nagyon csókosak vagyunk?

— Csak azt hiszem, hogy a férje nagyon szerelmes magába.

— És hogy én...

— Hogy maga kicsit szerelmes Jermerbe.

Nancy nem felelt. Arcza elkomolyodott, ottan ült és úgy tetszett, mintha valamin gondolkodnék.

— Csak nem haragszik, nagyságos asszonyom? Ostobaság volt ezt mondanom; csak kiszaladt a számon.

— Nem először czéloz Jermerre és rám... Készen vagyunk az evéssel? Menjünk a másik szobába, ott majd mesélek magának Jermerről és rólam. Fáj, hogy olyat hisz, ami nem igaz.

Martin felkelt és meghajolt előtte; aztán a karját nyújtotta neki és a másik szobába vezette Nancyt, aki a nagy majolikakályha elé ült le.

— Kávával, sajnos, nem szolgálhatok, minthogy a cselédet színházba küldtem, hogy ne lássa magát. De talán egy cigarettát?

— Köszönöm! De ne zsenirozza magát. Gyujtszon rá és üljön mellém. Milyen szép és kényelmes magánál!

— Ma igazán szép.

Martin egy széket tolt melléje és leült.

— Maga mindenre fényt vet. Köszönöm, hogy ma este nálam maradt.

Megragadta a kezét és Nancy pár pillanatig engedte.

Aztán lágyan visszahuzva, így szólt:

— Jermerről és rólam akartam magának beszélni...

Jermer és én jóbarátok voltunk, mihelyt férjhez mentem Mogensenhez. Naponta eljött hozzánk és barátsága által férjemet és engemet keresztülsegített azokon a kis nehézségeken, amelyek oly gyakran előfordulnak egy kezdő háztartásban. Mikor jegyben jártam, még nem ismertem Jermert, de tudom, hogy azelőtt, míg nem mentem férjhez, rólam ábrándozott. Mogensentől tudom és ő maga mondta nekem egy alkalommal. Erről akarok beszélni... Jó egy éve lehet már. Észrevettem, hogy Jermer az utóbbi időkben egészen megváltozott. Hallgatag és csendes volt és szentimentálisan nézett rám. Nem sokat gondolkoztam róla, hanem egy este, mikor nálunk volt, megemlítettem Mogensennek, — azt hiszem, hogy valakibe szerelmes. Aztán egy délután egyedül voltam otthon, — a férjem el volt foglalva és Jermer tudta ezt. Hirtelen a szobában termett Jermer — nem is hallottam a csengetést — és úgy fel volt indulva. Nyugtalanul járt föl és alá a szobában, szórakozottan felelt a kérdéseimre és egyenesen a lábaim elé borult. Azt mondta, hogy szeret és oly erősen szorított át, hogy félni és rettegni kezdtem. Lassanként mégis sikerült észére hoznom és szépen mellém ült, úgy, ahogy most ülünk. Kijelentettem neki, hogy helytelenül cselekedett; hogy őt nagyon kedvelem, de abban az esetben, ha úgy érez irántam, hogy érzelmeit nem viszonzhatom, megszakad közöttünk minden érintkezés. Nyugodtan, de szomorúan hagyott el és azt mondta, hogy többet nem jön hozzánk. Pár napig nem is jött, de aztán újra eljött és látszólag nem változott. Mikor Mogensen egy pillanatra kiment a szobából, intett nekem és azt mondta, ne haragudjak rá, ezután jó lesz. Ez volt minden, ami közöttünk e nevezetes estéig történt. És ígéretét mostanig hűségesen meg is tartotta. Azóta gyakran voltunk egyedül, de sohase mondott olyant, amit más ne hallhatott volna... Igen, ez a szintizta igazság Jermerről és rólam s ezt elmeséltem magának, mert bizom a diszkréciójában és nem akarom, hogy rosszat gondoljon rólam.

Kis szünet után Martin szólt:

— Mit akart azzal mondani, hogy Jermer megtartotta az ígéretét »mostanig«? Olyan különös hangszulylyal mondta ezt.

— Csak annyit, hogy Jermer utóbb olyan furcsa lett. Talán féltékeny.

— Kire?

Nancy felkelt és úgy tett, mintha nem hallotta volna a kérdést.

— De most mennem kell! — mondta. — Későn van. Köszönet a szíves látásért.

Martin felsegítette a köpenyét.

— Nem felelt az előbb. Kire féltékenykedik Jermer?

Suttogva kérdezte és karjával körülölelte derekát.

— Majd ezt is elmesélem máskor. Nem, most hagyja el ezeket az ostobaságokat! Adieu! És még egyszer köszönöm! Kedves, elragadó este volt!

XIV.

Deczember 5.

Édesem!

Miért nem látlak téged? Megígérted M.-nek, hogy jössz és mégse jöttél. Mert a tegnapelőtti esti vizitet nem számítom, hiszen nagyon jól tudhattad, hogy a színházban vagyunk premiéren. (Utálatos, lapos dáráb. Czukros viz. Nem minekünk való!) Ha nem akarsz idejönni, zsarnok ur, hívj te magadhoz. Engedelmeskedem neked most, mint mindig — és minden morczosságod ellenére is maradok a te.

Cicid.

Drága Nancy!

Miért nem megyek hozzátok? Miért kérdezel olyant, amit úgy is nagyon biztosan tudsz?

Miért nem hivlak magamhoz? ... Mert nem akarom szívemre venni, hogy elvonjalak tégedet a te szegény beteg tantitdtól. A te
y—d.

Deczember 9.

Pár napig vártam, hogy ne haragomban válaszoljak. A leveled megrikatott. Rosszabb vagy, mint ahogy hittem. De most akarok veled beszélni. Holnap este nyolczkor jövök s remélem, lesz benned annyi emberiség, hogy nem dobsz le a lépcsőn. Egyébként — ki tudja!

N.

(Folytatása következik.)

Krónika III.

Schönebeckné.

jun. 10.

A bibliáról mondják, hogy az az a könyv, amelyben minden benne van, de én inkább hiszem, hogy Shakespeare az a könyv, akiben minden benne van. Ime, benne van a Schönebeckné története is. Azé az asszonyé, aki Göben századost, az ura jó barátját rávette arra, hogy a szerelméért ölje meg az urát. Most áll, helyesebben kényelmes karosszékben ül az allensteini esküdtek előtt és a jó, nagyon polgárian becsületes allensteini publikum már kétszer is megakarta lincselni erkölcsi felháborodásában. De ugyanekkor, ugyanaz a publikum verekszik a tárgyalóterembe szóló jegyekért, mert a Schönebeckné pörének a tárgyalása tele van a legpikánsabb, legerkölcstelenebb részletekkel.

De ez az esetnek csak a tömegpszichológiai része, — ugyanaz a tömeg, amely mohóan és becsstelen érzéktől vezette kíváncsi a tárgyalás förtelmeire, a következő félórán hajlandó teljes erkölcsi felháborodottsággal arra, hogy meglincselje Schönebecknét. Igaz, hogy ezt is megírta Shakespeare, de a Korjólánban, meg a Julius Cézárban, a Schönebeckné esete azonban a Lear király lapjaira tartozik.

Lear, aki nem a fenyéren, nem a viharban örül meg, hanem bolond már az első szavában is, amikor eszelősen szórja el magától a hatalmát és tébolyodott dühvel átkozza ki saját nyugalma egyetlen biztosíté-

kát, Cordeliát, a bomlott lelke rettenetes egyensúlytalanságát hagyta csak igazán örököül a leányaira. Mind a három leánya beteglelkű. Goneril gyilkos nagyravágyása, Regan hisztériás andromániája, Cordelia teljesen oktalan daczolása mind apai örökség. Ugyanannak a tombolásnak egy-egy más változata, amivel Lear üvölti bele a zivatarba, hogy »fujj szél, szakadj meg, fujj!«

Schönebeckné a három leány közül a Regan-típus. Az apja őrnagy volt a porosz hadseregben és a nagy győzelemből, Franciaország letiprása után, Szedán után diadalmasan, de végképp szétrombolt idegzetten tért haza Allensteinba. Nem lehet kétség róla, hogy a háborúnak még egy tartli-pártinál is izgalmasabb jelenetei, a bivouac-élet elkerülhetetlen alkoholtömege, a szenzációknak szakadatlanul való egymásra következése tépték ronggyá az idegeit. A német dicsőségtől mámorosan és a diadal után is ittasan tért haza a garnizonba. Mert azért olyan gyönyörű intézmény a háború, mivelhogy nemcsak a megverteket pusztítja el, hanem a megverőket is megveri.

Az őrnagy felesége azután meghalt abban a gyermekágyban, amelyben megszülte Schönebecknét. Ezen sem lehet csodálkozni, mert hiszen a katona a háborúból nemcsak idegbajt, nemcsak alkoholmegszokást, hanem egyéb jó, de már mikroszkóp alatt, baktériumszerűen kimutatható betegségeket is szokott magával hazavinni. Így született és így ölte meg először a saját szülőanyját Schönebeckné. És ha az allensteiniak ezt tudták volna, bizonyos, hogy már akkor meg akarták volna lincselni az anyagyilkost.

Az anyátlan leány, idegbeteg apának a leánya, felnövekedett elhanyagoltan, gondozatlanul és amikor az asszonyi életben elkezdődik az a ciklus, amelyet a klimakterion zár le, akkor elcsábította — no, nem egy katonatiszt, akikkel az apja házában minden nap találkozott, hanem a pap, akihez gyónni járt. Mert a háború szerencsétlenjeinek a megvigasztalását mindig kötelességüknek ismerik a papok, még akkor is, amikor a háborúnak egy olyan posthumus elesettjéről van szó, mint aminő az őrnagy leánya volt.

A pap után, a megkóstolt alma édessége után aztán természetesen következtek sorra a katonatisztek. Hiszen az őrnagy leányának nem volt civilizált ismerőse, hogy esetleg a Bezirksauscultant, vagy a Forstgehilfe vehesse becsülettel feleségül. És növekedett az ismeretség és növekedett a hisztéria, mignem végül az őrnagnak a régi, Szedánt és bivouacokat együtt megjárt bajtársa, a leánynál vagy harmincz esztendővel idősebb Schönebeck, feleségül kérte az öreg cimborá leányát. Természetesen, hogy meg is kapta, hiszen a leány apja örült, hogy megszabadul a mindennap is kicsattanható botrány veszedelmétől és az apai felelősséget, aminek mindig csak a terhét érezte, sohasem a magunk feláldozásának a könyös, de magasztos gyönyörűségét, sietve háritotta át a férji jogok árnyékába.

Ugy látszik, — bár nem akarnám holtak nyugal-
mát megháborgatni — Schönebeck őrnagy is, a férj,
éppen úgy keresztül nézett az ujjai között, mint ahogyan
az a másik őrnagy, a Schönebeckné apja és akkor sem
vette észre a veszedelmet, amikor a házassága szem-
határán feltűnt a helyőrség minden tisztje és minden
eltitkolt skandaluma után Göben kapitány is.

Az első és egyetlen ember, akibe Schönebeckné
valóban beleszeretett. Ezt eskü alatt is állítom, hogy
igaz, hogy Schönebeckné életében csak ez az egyetlen
igazi szerelem volt. Dönthetetlen bizonyosság, mert
száz tiszt babája, Allensteinnak a városszépe éppen
csak ennek az egy embernek nem adta oda magát.
Hogy eufuisztikusan fejezzem ki magamat, ezt az
egyetlen embert nem a — hisztériájával, hanem a
lelkével szerette már. És azért megölette vele az urát.
Talán orvul, talán valami négy szem között lefolyt
párbajban, de mindenesetre úgy, hogy magának Göben-
nek is szükségszerűen bele kellett pusztulni ebbe a
rettenetes, idegpoklokból igaz szerelemre pirkadó haj-
nalhasadásba.

Schönebeck és Göben tulajdonképpen nem az allen-
steini park tanutételre nem hívható fái alatt estek
el arczczal a homokba, hanem Szedánnál. Ott, a tábor-
tüznél, a markotányosné bádopohara mellett ala-
kult ki a Schönebeckné akkor még csak elkövetke-
zendő lelkének az egyik feltétele, a másikat megadta
neki az anyjának az a negyvenkét fokos, infekciós
láza, amely őt reászülte erre a rettenetesen szép, de
gyönyörűségeken keserves világra.

És ha most az allensteini esküdtekben volna va-
lamelyes történeti érzék is, akkor felmentenék Schö-
nebeckné, hiszen az ő története egészen összefügg a
német dicsőséggel, mert Szedántól a németek nem-
csak a francia gloiret rabolták el, hanem azokat az
utó-eleetteket is hazavitték onnan, akiknek a proto-
tipusa Schönebeckné.

Paganel.

Saison.

»Szabadjegy!«

— jun. 10.

MOCSÁRY: Hol lesz eltöltendő a nyarát, uram?

FERTŐY: Ebben a tekintetben, uram, még a leg-
teljesebb bizonytalanság uralkodik jövőm terveim
felől.

MOCSÁRY: Hová utazol, állat?

FERTŐY: Aztatát még nem tudom.

MOCSÁRY: Nincs szabadjegyed?

FERTŐY: Még az apagyilkosnak is van.

MOCSÁRY: Tehát nincs pénzed?

FERTŐY: Eltaláltad, itt van a kutya elhantolva.

MOCSÁRY: Hát akkor mit állsz itt, állat? Miért
nem futkározol pénz után?

FERTŐY: Barátom, minden követ, sőt minden kö-
vetet megmozgattam és nem tudok pénzhez jutni. Vala-
mennyi képviselőbarátom kibukott. Az ujakat pedig
még nem ismerem.

MOCSÁRY: Te is csak protekcióval tudsz valami-
hez jutni.

FERTŐY: Próbáltam becsületesen is megkeresni azt
az eszemadta kis tókét, amely a nyaralásra kell, de
nem ment. Elolvastam négy ujságcikket a repülésről,
irtam belőle tíz cikket a repülőgépekről a szaklapok-
nak, megbarátkoztam Nimolével, a nagy magyar
aviatikussal és vele együtt elmentünk a miniszteriumba
főzni az embereket. Azt mondtam, hogy pilóta vagyok.

MOCSÁRY: Pilóta? Mióta?

FERTŐY: Til óta.

MOCSÁRY: És mi az a pilóta?

FERTŐY: Aki repülni tud.

MOCSÁRY: És te tudsz?

FERTŐY: Hát nem tudok? Az egész életemet azzal
töltöttem el.

MOCSÁRY: És repültél?

FERTŐY: No ná! Csak úgy repültem! Mert ki-
repitettek a miniszteriumból. Valaki rám ismert és így
szólt: »Hisz ez az ember még nemrég cigarettával
házalt a hivatalnokainknál«.

MOCSÁRY: És ez igaz?

FERTŐY: Direkt Egyiptomból hozattam cigaret-
tákat és árusítottam őket. Valódi Gianaclisokat.

MOCSÁRY: És valódiak voltak?

FERTŐY: Esküszöm rájuk, ha akarod. A Gianaclis
ugy készül, hogy a jó magyar dohányt kiviszik Kairóba,
ott beletöltik hűlznikbe, egy kis ópiummal keverik és
így kerül vissza Pestre mint egyiptomi cigaretta. És
én gondoltam magamban, miért nyerjen a khedive a
mi dohányunkon? A mi dohányunkból inkább én csi-
náló magamnak dohányt. Így adtam a fejem egyed-
áruságra.

MOCSÁRY: És meddig egyedárultál?

FERTŐY: Amíg nem jött a rendőr. Elkobozta az
egész készletemet és én kénytelen voltam átadni neki
»a névjegyet«.

MOCSÁRY: A te névjegyedet?

FERTŐY: Hát párbajhős vagyok én? Én átadtam
neki »a névjegyet«. Véletlenül egy igen jó név volt
rajta. Mikszáth Kálmán.

MOCSÁRY: Neked Mikszáthtól volt névjegyed?

FERTŐY: Hogyne! Az öreg urnak gyakran vittem
cigarettát a lakására. Jó vevőm volt. És mivel a név-
jegye csak négy rajzszöggel volt az ajtóra erősítve, én
mellre szívtam.

MOCSÁRY: Csak úgy mir nix — dir nix?

FERTŐY: Gondoltam, most már úgy sem haragszik
meg többé rám. Különben akarsz jó névjegyeket látni?
Itt van a zsebemben egy egész gyűjtemény. Khuen-
Hédervárytól kezdve egész Saphir Imréig. Ha több
eszem lett volna, akkor a Boda főkapitány névjegyét
nyújtottam volna át. Nincs rendőr, aki ez előtt hasra
ne vágódnék.

MOCSÁRY: És ezeket a névjegyeket mind az ajtókról szedted le?

FERTŐY: De a rajzsögeket ott hagytam. Hát nem vagyok én becsületes ember?

MOCSÁRY: Szóval az idén nem fogsz utazni?

FERTŐY: Ugy nőjjön a városligeti milleniumi angyal állán szőr, ahogy én nem fogok utazni.

MOCSÁRY: De honnan szerzel pénzt?

FERTŐY: Majd csak akad valami. Új kormány van és az olyan mindig, mint az új seprű. Sokat lehet vele besöpörni. És ha nem segít a kormány, még mindig ott van a város. Már kértem tőle engedélyt automobil-omnibuszra.

MOCSÁRY: Honnan veszel te majd automobil-omnibuszokat?

FERTŐY: Azt se tudom, mi az.

MOCSÁRY: Akkor miért kérsz te engedélyt rá?

FERTŐY: Csak legyen az engedély a zsebemben, akkor már tudom, hogy miért kérem. Mit gondolsz, hány ember van Budapesten, akinek minden pénzt megér, ha Pesten nem jár automobil-omnibusz? Már minden kis európai faluban van, csak Pesten nincs még. Indokolás? Mert hamarabb fog a Duna visszafelé folyni, mint amíg automobil-omnibuszok fognak Pesten járni. Egy ilyen engedély tehát vagyont ér. Meg lehet vele revolverezni, akit akarsz.

MOCSÁRY: De legalább jegyekkel már el vagy látva az utazásra?

FERTŐY: Jegyekkel? Akár egész szabadjegy-kiállítást rendezhetnék belőlük. Van egy első osztályú körutazási jegyem »Páris—London—Newyork—Ostende—Berlin—Kőbánya—Budapest« utirányra érvényes, hálófülke használattal, szabad mosdóval, elsőrangú hotelekkel, német tolmáccsal és áviatikai belépőjeggyel összekötve. Ezt még nemcsak Magyarországon, de egész Európában nem érte el ember. Én vagyok az első szabadjegyes erre az utazási szeptászbélultimóvolát-kontrakasszauhufedáksárigromoboj-kombinációra.

MOCSÁRY: És hogy tettél rá szert? Talán valami nagy magyar napilap munkatársának adtad ki magadat?

FERTŐY: Nem vagyok balek! A magyar napilapok nevét ki sem tudják ejteni külföldön. Ellenben: zsó szvi rédaktör an séf dü »Courrier Universel et Royal de l'Europe Orientale et de la Presse Entière de l'Est«. Magyarul ez így hangzik: Főszerkesztője vagyok a »Keleteurópai és a Keleti Összsajtói Általános és Királyi Futár« című lapnak. Az ilyen cím előtt még a francia köztársaság elnöke is leveszi a nyolcz reflexes czilinderét.

MOCSÁRY: És létezik ilyen ujság?

FERTŐY: Hogyne! Én alapítottam ezelőtt öt évvel a Rezső-kávéházban. Megjelent belőle összesen öt példány. Minden nyáron egy. Került nekem az úgy összesen tíz koronába, de még ezzel is adós vagyok a nyomdásznak. Ellenben a lap révén már kaptam legalább egymillió frank értékű szabadjegyet. Sokan már évről-évre utánam küldik. Már rosszul leszek, ha egy új szabadjegyet látok.

MOCSÁRY: Szóval te annyit utazhatsz, amennyit akarsz és oda, ahová akarsz.

FERTŐY: Épp ez a baj. Tavaly például Ostendében voltam, a tengerparton sétáltam és nem volt a zsebemben egy kepek. Mert dohány nélkül ültem föl a keleti pályaudvaron és gondoltam magamban: »Még-nézem magamnak egyszer azt az Ostendét, annyit hallottam már róla«. Barátom, majdnem éhen haltam és az osztrák-magyar nagykövetség kényszerutlevéllel küldött haza. Soha többé nem megyek Ostendébe. Egy utálatos fészék!

MOCSÁRY: Hová készülsz az idén?

FERTŐY: A Spitzbergákra.

MOCSÁRY (csalódottan): Rokonaid?

FERTŐY: Te összetéveszted őket a Spitzbergékkel. A Spitzbergák fönn vannak északon. Még nem voltam ott, de van egy első osztályú szakaszom egészen odáig. Véletlenül nem ismered az Ibsen-Hotelt?

MOCSÁRY: Nem én.

FERTŐY: Ott fogok megszállni. A rendelkezésemre áll két nagy szoba kilátással az Éjféli Napra.

MOCSÁRY: És mit fogsz ott csinálni?

FERTŐY: Egy éjféli napilapot fogok alapítani. (A homlokára üt.) Nagyszerű! Most már tudom, hogy mire fogok a kormánytól szubvencziót kérni. (Elrohan.)

Reveur.

IDŐSZERŰ RIGMUSOK.

Képviselő.

I.

A régiek.

Ah! Tulteszek a Toldiból
Ismert komor bikán,
Midőn elmélázom busan
A nagy statisztikán.

Mily hézagok s hiányok, ó!
Egy rés itt, egy lyuk ott.
Ki itt bukék, ki ott buka,
Mindenki megbukott.

Hiába volt a torka bő,
S nadrágja jól vasalt!
A nagybetűt is ösmeré
Nem egy, ki elhasalt.

S a sirt, hol ők sülyedtek el
Számlák veszik körül,
De most már nem fizetnek ők,
Nem! Rendületlenül.

Hálistennek, kipusztítá
Őket a szörnyű harcz,
Szegény korcsmáros sir csupán,
A Grün, a Weisz, a Svarcz.

Nyugosznak ők, a hős fiak
Duló csaták után...
Ki fog, haj, közbeszólni most
Tömören és bután?

2.

Az ujak.

»A bölcsességet lenn vidéken
Főzőkanállal ettem.
Ügyvéd voltam Bejőczijában,
S a honnak atyja lettem.

Azzá főzött (tán tévedésbül)
A választási katlan.
Bevallom, hogy ez a tisztesség
Nekem kissé szokatlan.

De mindegy! Felhuzom magamra
A szép fekete rokkot,
Elmék a klubba, játszom ottan
Néhány párti tarokkot.

És kint a Kossuth Lajos-utcán
Szép egy kis kurta séta,
Oly soká voltam egyszerű és
Szerény analfabéta.

Tudom, hogy majd beszélnem is kell,
Mivelhogy ez szokás itt,
De nem baj, fel fogom keresni
A jó Skultéty bácsit.

Remélem a politikában
Meg fogom helyem állni.
Ha én egy ultimót bemondok
Meg is tudom csinálni.

Bor.

INNEN-ONNAN.

Ö Az aviatika primadonnája. Azt hittük, hogy az érdekes arczu *De la Roche* bárónő csak amolyan kirakatba tett hölgy, akinck nincs más hivatása, mint a közönség odacsodítása az aviatikai telepre. Csalódtunk. A bárónő tud repülni s már első próbarepülésével megmutatta, hogy a francia nő fejlődés dolgában előbbre van, mint a magyar férfi. De ne szégyenkezzenek emiatt a magyar aviatikusok, mert nemcsak ők, de a versenyek egész férfiközönsége a bárónő mögött jár. Igaz, hogy ezt a közönséget nem az aviatikus, de a nő érdekli. A nő mindenképpen érdekes a férfi szemében. Hát még ha repülni is tud! Ezt a repülést csak mellékfoglalkozásnak nézi, vagy olyasvalaminek, amitől még érdekesebbé válik, aki már amugy is érdekes. Egy kicsi szemölcsnek, kerek angoltapasznak, ami szembeötlik s az arcz szépségeire figyelmeztet. A bárónő megérzi ezt a közönség viselkedéséből s bizonyára úgy gondolkozik, hogy akármilyen későn találták ki a repülőgépet, a nő számára még mindig nagyon korán találták ki. Mert a nő sikerét még ma is csak a nő aratja le s nem a repülőtehetség.

□ Igazmondás. A nagy csatavesztés óta Mezőssy Béla mondta ki az első őszinte szót. Ő az első, aki meg merte mondani, hogy negyvennyolczék igenis megbuktak. Bevallotta, anélkül, hogy erőszakról és vesztegetésről sirt volna. Ő jól tudja, hogy a mai választás már csak ilyen és nem arról van szó, hogy az egyik párt itat, a másik nem; itat bizony mind a kettő, hanem a nép, ott, ahol nem egészen romlott még, csak az egyik-

től fogadja el az italt. Aztán akiéből ivott, annak adja a voksot. Ezen nehéz segíteni, illetve lehetett volna segíteni, de éppen Mezőssyék nem segítettek rajta, mert azt hitték, hogy ha inni kell, a föld egyszerű fia mindig inkább a negyvennyolczas szeretett jelölt italát iszsa szívesebben. Ebben azonban tévedtek és elbuktak. Hátra van még az a szép bátorság, hogy a bukást bevállják. Nos, eddig még csak Mezőssy Béla gyakorolta magát a nagy erényben s már ezzel is kvalitásokat árult el minden intelligens ember szemében. A világ napról-napra okosabb, s ennek folytán egyszerűbb lesz. Kezdi nem azt szépnek tartani, hogy ha valakit pofonütnek, az a valaki hősi pózba vágja magát és segédekét küld, hanem azt, ha nyugodtan és egyszerűen konstatálja: engem most pofonütöttek, nem tehetek róla; Mezőssy Béla igazat beszélt és jól tette. Szép luxus ez és nem is drága. Kár pedig nem lehet belőle, különösen akkor nem, ha az igazmondónak már előbb ugys betörték a fejét.

□ A tulélt siker. Szegény Zeppelin gróf most, hogy lemondott bécsi utjáról, csöstül kapja nyakába a goromba kritikákat. Ráolvassák, hogy az ő selyemszivarja nem ér semmit, ezt nem tud, azt nem tud, semmitse tud. Holott ő igazán nem oka semminek. Az ő repülő kolosszusai most is tudnak annyit, amennyit ezelőtt egy esztendővel tudtak, amikor egyikük nagynehezen elvergődött Berlinig. De akkor tulértékeltük ezt az utazást, rábeszéltük magunkra, hogy a levegő meg van hódítva, s akkor rúcczanunk föl a levegőbe, mikor kedvünk tartja. Ezt nem Zeppelin mondta, hanem mi mondtuk, mert tetszett nekünk. Azóta mi haladtunk, ellenben az ősz gróf szisztémája nem haladt, s így már meglehetősen nagy a távolság közöttünk. Ezt a távolságot forrasztjuk torkára az agg repülőnek, aki pedig megcsinálta, amit gázzal felfújt gombócokkal meg lehet csinálni. És ennyi is nagyon szép volt tőle. De kezdtünk lehetetlent kívánni a gróftól és a gróf egy pillanatra belement: el akart indulni Bécsbe. Most, amikor bölcsnek és mérsékletesnek mutatkozik, lemond az amugy is lehetetlenről, gorombáskodunk vele. Így van ez, ha egy nagy ember nemcsak megéli, de mindjárt tul is éli a sikerét.

> Sörforradalom. Ugy látszik, hogy mégis igaza van az antialkoholistáknak, mert még az alkohol legjámborabb formája, a sör is képes felháborítani a legjámborabb emberi folyadékot, a bajor vért. A bökkenő csak az, hogy nem akkor háborítja fel, amikor van, hanem akkor, amikor nincs. Bajorországban kitört a forradalom, a szelid és fliegendés csöndesgü bajor nép ablakokat vert be, korcsmákat gyújtott fel, korcsmárosokat döngetett véresre, mert a serfőzők huszonhat fillérről huszonnyolcz fillerre emelték fel a sör árát. Hogy a hús ára emelkedik, hogy a kenyér ára börzepapirosnak képzelet magát, hogy a lakásbér egyszerűen aviatikusnak csapott fel: mind ezek a csekélységek nem hozták ki a békétüresből a jó, kövér és recsegős hangu bajorokat. De az a rettenetes vakmerőség, az a szörnyű rablás, hogy a sör ára két fillérrel felemelkedett, lángra lobbantatta egész Bajorországot és egyszer, végre egyszer munkát adott a bajor csendőrségnek is, amely tudvalevőleg még a »Kirchwei« napján is inkább együtt szokott verekedni a civil felebarátjaival, mintsem hogy, Isten ments, megakadályozza ezt a kis testedző mulatságot. Bajorország tehát lázban van és lángban van a sör miatt, helyesebben nem is a sör miatt, hanem csupán a miatt a két fillér miatt, amivel drágább lett egy liter sörnek az ára. És a dolognak ez a legérdekesebb része. Mert két fillérért nem egy bajor, de még — mit mondjak? — egy normann, vagy egy délfrancia sem csinál forradalmat. Hogy a bajor forrada-

Iom mégis ezért a két fillérért tört ki, az tehát nem is gyanuvá, hanem matematikai bizonyossággá teszi, hogy ezek a két fillérek tulajdonképpen igen sok fillérek nemcsak összességben, hanem fejekre és napi kiadásokra elosztva is. Egy fillérért naponta, ismétlőjük, még Danton sem csinált volna forradalmat. De mikor az az egy fillér tulajdonképpen napi tiz, tizenöt, esetleg husz fillért jelent a müncheni kebelnek, akkor már nem csodálkozhatik senki sem, hogy ugyanez a kebel felháborodik és most haragjában éppen úgy rugja ki egész Bajorország oldalát, mint ahogyan előbb csak Kirchweih alkalmával és csak a különféle Bräuhäuser oldalával szokta megcselekedni.

• • •
Ö Legifjabb Szász Károly. Nekünk is megvan a magunk szeszácziója, nemcsak Spanyolországnak. Nálunk is karriert csinált egy író s nagy igazságtalanság lenne, ha ezt az eseményt nem méltatnók annyira, mint a spanyol írónak kultuszminiszterre való kinevezését. Szász Károlyt miniszteri tanácsossá nevezte ki a király, amit regisztrálni nemcsak a hivatalos kultúrának, de a magyar irodalomnak is kötelessége, mert Szász Károly nemcsak a hivatalos, de a bohém lelkekből sarjadzó kultúrának is jelentős munkása. Ezt az utóbbi munkásságát nem egyszer méltattuk megjelent verseskönyvei kapcsán s ha most mégis újból foglalkozunk vele, ezt a reciprocitás alapján tesszük. Mert abban, hogy miniszteri tanácsossá nevezték ki, sok része van az írónak. Odafönt az író is méltányolták, illő tehát, hogy mi idelent erre a méltánylásra azzal feleljünk, hogy ez egyszer elismeréssel adózzunk a — beamternek is.

• • •
D Pénz és örület. Ne adjatok pénzt a fukarnak! Ez gyakran nagyon veszélyes lehet. Lám az e heti szegény ördög, aki egész életében fogához verte a rézkrajczárokat, beléörült, mert megnyerte a főnyereményt. Annyi pénze lett, hogy egyszerre nem tudott vele mit csinálni. »Embarras de richesse« : a gazdagság zavara. Vagy az ő esetében : a gazdagság elmezavara. Mert higgyük el, a fukarság valami önmagáért való. Nem a pénzt akarja, hisz nem használja, csak a szenvedélyét. Az igazi pénz-sóvár, a tékozló akkor bolondul meg, ha eluszik a vagyona. Ennek realitás a pénz. De a fukar, a pénz sovány és sárga aszkétája, megijed tőle, mintha fantómot látna. Neki a fantáziájában él az arany. Az agyveleje, az a kis aranyverő gép ontja-ontja a nehéz álmokat, a milliókat és a billiókat, a pompa és a fény tömjénes ábrándjait. Ne csodálkozzunk, hogy meghibban az esze, ha a véletlen csakugyan vagyont dob eléje. Mit ér ilyenkor az élete? Célaltalan lett. Elvették tőle a képzelgés nagyszerű kéjelgését. Az agya legfeljebb számolási miveleteket, paraszti szorzásokat és osztásokat végezhet. Nem, ez nem az ő velejének való. Inkább felmondja a szolgálatot és megbomlik.

• • •
Száz éve immár, hogy Haltenberger Péter Kilián átvette a kassai jótékony nőegylet kezelése alatt álló posztószövőműhelyt a festődével együtt. A posztógyárat, amely akkor a jelenlegi Kazinczy-u. 4. sz. a. volt, a nehéz üzleti viszonyok folytán be kellett szüntetni s csupán a festőde maradt meg. Ez utóbbi az akkori eperjesi utra (Vám-utca) a Malomárok partjára helyeztetett át s azt 1860-ban, tehát 30 év előtt a vállalatban még ma is tevékeny részt vevő id. Haltenberger B. vette át. A festőde jelenlegi helyén 1868-ban épült fel. Ez volt az első festőde Magyarországon, amely gőzkazánnal és gőzgéppel volt felszerelve. A gyár 140—150 munkást foglalkoztat s a legnagyobb sikereket érte el az országban a ruha-festés, vegyítisztítás és gőzmosás terén.

SZINHÁZ.

Ámor, a pénzügynök. A darab tartalma a következő: Az első felvonásban egy ágy, selyemdunnák, Kornai Berta hálóingben, Tanay hálóingben. Második felvonás: a színpadon semmi izgató, de a szomszéd szobában valószínűleg egy ágy, selyemdunnák, Tanay hálóingben, Abelovszky hálóingben. A harmadik felvonásban: egy rövidzárlat és egy fürdőszoba, de ekkor már senkin sincs hálóing. Spanyol festők jöhetnek el tanulmányozni a vigszínházi testszíneket. Ilyen az utolsó premiér Budapesten... De a kritikus egyáltalában nem keseredik el, mert ez a darab, ha nem is nyújt katarzist számára, egyéni örömeit bőven szerez neki. A nézőtérén hölgyek ülnek tágas pongyolákban, a ferencvárosi divatok egyszerű színpompájával és a nyári folyóiratok hálás szabadjegyesei: s ezek álmosan nyitják fel a szemüket, mikor egy fürdőkádból, mint szezonzáró faun, felbukkan a Vendrey vizes öreg arca.

ZENE.

Schumann.

Schumann : a neve úgy hangzik, mint egy férfias erővel megütött moll-akkord, amely lassan melancholikus pianóvá bágyad. Az akkord fölépítése komplikált. Bontsuk elemeire. Alaptónusát karakterisztikus délnémet fajiság adja meg. Ebbe szövődik E. T. A. Hoffmann romantikája és Jean Paul biedermeier színpompában ragyogó stílusa, kissé negédes humora, mesterkelt, agyafurt mondatszerkesztése. A kifinomult hallás előtt nem marad titok: mi adja meg az akkord sajátos, eleinte komoran érdes, majd szerelmes, lágy zengését. Művész-harczok kürt-riadója ölelkezik, zongora mellett eltöltött, érzélgős alkonyatok végtelen vágyakozásával, könyezve mosolygó, édesbús szerelmével. Hoffmann, Jean Paul, die Davidsbündlerschaft, Clara Wieck: róluk ábrándozik, az ő szépségük után vágyódik rajongó szerelemmel ez a magába fordult, zárt lelkű, szomorúan néző muzsik. Csak néha hallatja szavát, ha idegen bálványokat kell ledönteni, új istenségeket állítani az oltárra, vagy hirdetni régi próféták: »a Tomaskirche-béli kántor« és a »bécsi süket karmester« örökkévalóságát a silány szalondarabokba merült muzikusoknak. Ilyenkor kilép álmaiból és büszke-bátran, lelkesen szól szava: »Davidsbündler, die Ihr todtschlagen solltet die Philister, musikalische und sonstige...«

• • •
 Schumann jelentősebb író, mint muzsik. Őse a huszadik század tipikusan platónikus művészetének: a kritikának. Átélt e mesterség művészetté válásának procezzusát, aktuálissá lett benne a művészi kritika problémájának minden kérdése és valamennyire örök érvényű feleletet adott. Alfred Kerr világhíres proklamációjában, amely önálló és független, szubjektív és impresszionista művészetnek deklarálja a kritikát, a »Das neue Drama« előbeszédében, nincs egyetlen gondolat sem, amely nem Schumanntól ered. A kritika-művészet (bocsánat a tau-tológiáért) Schumannban ébredt először öntudatra, különült el a többi művészetektől.

Schumann írásaiban fölvette a harczt a divatos »variations et fantaisie brillantes«-irodalom ellen, visszaállította Bach- és Beethoven-kultuszát, tisztelethez juttatta Ber-

liozt, Chopint és Lisztet, megszüntetvén a virtuoskodó zongora-technikusok: das musikalische Kleeblatt, Czerny Herz und Hüntten kizárólagos uralmát a szalónokban. A Beethoven halála után bekövetkezett zenei kicsapongástól intenzívebb és komplexebb zenei élvezetek felé vezette az embereket, előkészítette egy új zene jövőtelét. Írásából a kritikus ideájának megtestesülése rajzolódik ki.

*

Schumann művészete élmény-művészet. A művészi alkotás és élvezés nála életfunkciók. Élet-eszményei zenére váltak, zenei élményei írásokká.

*

Schumann a zongora és a dal mestere. Ismerte a zongora lelkét, természetét, zongoradarabjai anyagszerűek. Zongorával, legkedvesebb hangszerével gondolkodott akkor is, ha zenekarra írt. A Schubert megteremtette német dalt tovább fejlesztette. Ebben segítségére volt irodalmi műveltsége. Ő az első muzsikussal, aki irodalmian élvezi a zenét. A német deklamálás faji ritmikáját megérezte, és használta dalaiban. A zongora kísérel szerepe alól fölszabadul, és az énekrészszel egyenlő rangú kifejezője lesz a versnek. Magába tekintő, mélyen érző ember volt. Ebből következik kamarazenészi nagysága, intimus stílusa, színpadi műveinek sikertelensége és az, hogy kis formákban gondolkodott. Louis Bergerről írott kritikájában azt mondja, hogy vannak bensőséges, finomlelkű művészek, akik egy szóval elmondják azt, mi másoknak sok beszéddel sem sikerül. A saját művészetét («Kleinkunst») is karakterizálta ezzel. Dolgozási módjában föltűnő, hogy harmóniákban érez és azokat melódiaszerűen szövi tovább. Zongoradarabjai ezért szólanak sulyos, néha fárasztó tömörséggel. Schumann forradalmár volt, Wagner forradalmát megelőző zenei forrongásokban az ifjak: a kromatikusok és a programzenészek pártján állott. Művei legnagyobb részét föliratokkal látta el. Ezek azonban nem annyira programmcímek, mint utalások ama lelki kalandokra, élményekre, amelyekből a darab fakadt. Újabb dokumentumai annak, hogy Schumann zenéje örökké szépség után vágyó, szerelmes, melanchóliás, romantikus, német lélek muzsikába öntése.

*

Ma nem divatos. Szinte kuriózum számba megy, ha valaki eljátszsa a c-dúr fantáziát, a Carnevalt, vagy a Kreislerianót, az Etudes symphoniques-ot. A zenekari hangversenyek műsoráról lekerült. Csak szentimentális vidéki leányok dudolják néha az anyjuktól tanult dalt: o, Tannebaum, o Tannebaum, és bánatos, szerelmes zongoristák ujjai alól fakad föl magányos estéken, szinte improvizáltan a fisz-moll szonáta introductionja. »Da klangen aus Florestans Stube, weiche Töne herüber, die Freunde wurden still und stiller, da sie die Sonate erkannten. Und wie Florestan aufgehört, sagte der Meister: und nun kein Wort mehr! — wir sind ihm heute näher gewesen, als je.«

F. Gy.

Reinitz Béla Ady-dalai. Ady Endre versei készületlenül találták a magyar dalköltészetet. Akkoriban (ugy tiz év előtt) még nagyon divatosak voltak a »magyar dalok«. Ezeket »dalköltőink« kottához is értő muzsikuskoknak fűtyülték elő, akik azt írásba foglalták a »xor legszebb magyar népdal« kedvelt modorában. Volt bennük sok glisszandó (afféle csuhaj! kiáltás a zongorán), cigányos cifrázás, kacskaringós vonalú és arasz hosszúságú »vorschlag«, néha-néha szinkopák is és mélán sóhajto arpeggiók; a tempót úgy jelezték, hogy

»érzéssel!« és a ritmusok állandó életveszélyben forogtak a rubatók miatt. Érthető tehát, hogy az Ady-versek, amelyek ez időben jelentek meg, muzsikussal körökből nem tetszettek. A versekből muzsika szólt. (Csak muzsikális nézőpontból beszélünk ma róluk.) Nem a »belső zenére« gondolunk, hanem az Ady-versek hangzására. A sok nyafogás, szentimentális sóhaj-ár után erővel teljes, tömören zengő, magyar beszéd ez, egy tizenhatodik századbéli kálomista prédikátor sulyos, érczes beszéde. A szavak csengése, hangszíne, a sajátos, komplikált ritmika: szinte előírták a hozzájuk illő zenét. A »dalköltő«-k belátták, hogy ezek új ritmusok és új formák, amelyek új zenét kívánnak. Mindegyik vers másfelét. Adynak sokáig nem akadt megzenésítője. Csak ujabban fogtak zenébe költéséhez néhányan, akiknek nem kenyerük a muzsika, finom és megértő lelkek, akik az irodalom felől kerültek a muzsikához. Közöttük a legismertebb Reinitz Béla. Ady-dalai szinte előzmények nélkül jelentek meg. Egy vers muzsikába öntése, akárcsak egy élmény versé konstruálása, az önvallomás egy neme. Ahogyan a komponista lelkében a vers dallá válik, az tudatos vagy öntudatlan vallomás arról: mi ragadja meg a zeneszerző lelkét a versben leginkább, mit hogyan érezett meg, mit lát benne fontosnak és mit sulytalannak. A dal a komponista lelkén átszűrődött vers. Reinitz Béla lelkében Ady Endre versei színes és hozzájuk illő zenei köntöst kaptak, szépségüket e köntös nem takarja, de kiemeli. A megzenésített Ady-poémák nem könyv-versek, nem hangtalan olvasásra, hanem elmondásra valók. Szépen szólnak. Reinitz zenéje fölfokozta a szavak zenéjét. Reinitz muzsikája néha magyar és mindig szerelmes. Magyarsága öntudatlan, nem tudományos rekonstrukció. Szerelmessége izzón szenvedélyes, erővel teljes, férfias, lázongó, adys. A versek zenei elgondolása egyszerű, világos. A valóítás hatásos. Reinitz kitűnő ismerője az emberi hangnak. Finoman egyezteteti össze a szavak zenéjét a hangok zenéjével. A melódiák szövésének invenciózus mestere, a magyar prozódia vérében van és ezért a deklamációja jólesően, magyarosan markáns. A dalok jól énekelhetők. A versek couleur localját, »belső zenéjét« a zongorakíséret őrizte meg. A melódiavonal mint finom cziráda vonul el fölötte, de szervesen belékapcsolódik, deklamációs szakadozottságát ez a kíséret teszi folytonos egészszé. Az énekhang helyes világításba kerül általa. A zongorakíséret nem poutilleur-munka, nem szaggatott rapszódikus illusztrálása, aláfestése a szavak jelentésének, hanem a komponista egységes impressziója a vers hangulatáról. Reinitz Béla Ady-dalai fejlődést jelentenek a magyar dal történetében és kezdetet a legutolsó évek magyar lírájának zenére-fordításában. De van eleven értékük is. Új szépségek, új élvezetek forrásai.

Művészet.

Az amatőr.

Nagyító üveggel felszerelt ember, régi lajstromokat kutató, gyártási bélyegeket vizsgáló: furcsa fajta az amatőr, a gyűjtő s szinte hihetetlen, hogy nálunk is van belőle, holott létfeltétele; éltető levegője a pénz, a maga pénze és a mások pénze. Stilszerűen az ódon tárgyakhoz, amelyekkel foglalkoznak, czéhnek nevezik magukat a magyar gyűjtők s egy idő óta nyilvános aukciókon próbálják kicserélni az összegyűjtött tárgyak gazdáit. Ez természetesen nem sikerül, mert Budapest nem Páris, itt nem esemény, ha dobra kerül valamelyik fejedelmi kokott gyönyörű ágya. Itt nincsenek is s még kevésbé voltak fejedelmi kokottok. A czéh tagjai egymás között, zárt körben cserélik ki eszméiket és kincseiket, bármennyire nyilvánosnak hirdetik is az árverést

s mi csak érdeklődni, kutatni, kíváncsiskodni megyünk oda, — és el fogunk menni arra az aukcióra is, amit mostanában szándékozik rendezni a magyar amatőrök czéhe — mert izgató és finom az az egyoldalúság, amely bennük kifejlődött: az eleven élettől való elzárkózottság egyrészt és a praktikus, előrelátó, konjunkturákat azonnal mérlegelő számítás a másik oldalon.

Egyoldalúnak mondtuk az amatőrt? Talán nem is olyan egyoldalú. Talán éppen az elfogulatlansága teszi furcsává és különössé a művészet világában, ahol csaknem mindenki becsületesen, emberien, gyakran haragosan és türelmetlenül elfogult. Akik az úgynevezett forradalmi művészet szószólóivá szegődnek, vagy szegődtek tiz, husz és ötven évvel ezelőtt az akkor rebelliseknek vélt festőkhöz és szobrászokhoz, azok természetesen a legelfogultabbak és éppen ez a tulajdonság a leghasznosabb, a legbecsesebb bennük. Ez úgynevezett apostolokon keresztül a művészetet szemlélő és élvező közönség is bizonyos irányban van beállítva, bizonyos dolgok számára van fogékonytá preparálva. Ez a publikum is elfogult. Az amatőr nem elfogult. Helyes vagy helytelen festői irányokat nem ismer. Lényegbeli különbséget műtárgy és műtárgy között nem vesz tudomásul. Vannak speciálistái az amatőrkedésnek is, vannak szőnyegek, érmek, vésett kövek, butorok gyűjtői, akik aztán egyébbel nem törődnek, az igazi amatőr azonban csak a kort és az értéket nézi, a hirt és a ritkaságot, válogatás nélkül vásárol mindent a képkerettől a gyertyatartóig. Van egy kis muzeum Budapesten, ahol minden magyarázatnál alaposabban meg lehet tanulni, mi iránt és hogyan érdeklődik az amatőr. Pompás kis muzeum ez, egy darab művészet-rajongás a közönyös és szegény Budapesten, magasan a magyar nivó felett álló: a fasori Ráth György-muzeum. Magánember gyűjtése, amatőr gyűjtése. Van benne egy híres Rembrandt-kép, vannak görög szobormaradványok és mult századbeli francia evőeszközök, vannak középszerű és már nem nagyon érdekes németalföldi képek, faragványokkal elborított butorok és középkori mécsesek; kövek, fayence-ok és minden, amin valaha emberi kéz szorgoskodott. Bizonyos iparművészeti történettanulmányok számára megbecsülhetetlen részletek. Az új alapon induló izlésfejlesztés, mondjuk egészen banálisan: a modern művészeti szellem más, bár kevésbé gazdag interiőrökben is több táplálékot lelhet, de az amatőr, a gyűjtő, azt hiszem, kerekre nyitott szemekkel, csurgó nyállal és irigykedve jár e termekben, amelyeket a német hozzáértők bizonyára jobban ismernek, mint a magyar közönség. Ez az amatőr igazi birodalma. Tevékenységének ez az igazi képe. A gyűjtés önmagáért, minden tarlón, szinte kérlelhetetlenül. Válogatás, már tudniillik anyagban, kivitelben, stílusban való válogatás nélkül, esztétizálás nélkül, mindörökké. Az esztéta drága és szép butorokkal rendelkezik be, megrendelvén azt, amire — hogy üljön, heverjen és fekhessék — szüksége van, a legmegbízhatóbb, a legjobb mesternél. Asztalára finom porcelánt vásárol, a kést és a villát a Wiener Werkstätte szállítja számára, s külön megrendelésre szövött asztalkendőbe törülközik. Az amatőr legalább kétszázszázéves ezüstöt szerez tizszeres áron, az edényén a legritkább, régen nem használatos márkát türi csak meg, de mindezt elzárja a tizenhatszázadik — legalább a tizenhatszázadik — századból való szekrényekbe és maga esetleg pakfon-villákkal ebédel, meg olcsó tányérokra.

A minden iránt való érdeklődés, a százfélé alaprozott hajlandóság teszi furcsává, sőt titokzatossá az amatőröket. Sok közülök, erősen kifejlett üzleti érzéssel, nem csupán vesz, hanem ad is, de ez a csereberélés szokásos a legideálisabb amatőröknél is, viszont, hogy valaki tisztán üzleti alapon kormányozza ezt a szenvedélyét, arra alig van eset. Gyakorlati érzés nélkül a leggazdagabb ember is alig tudna sokáig amatőr maradni: ez a tulajdonság hozzátartozik a szenvedélyhez.

Éppen Ráth Györgyről írja muzeumi katalógusának előszavában Radisics Jenő, hogy egészen fiatal korában rézmetszeteket gyűjtött s azokat később igen nagy áron adta tovább a berlini muzeumnak. Alapvető amatőr-tulajdonság ez. Az esztéta meglát egy rézkarcot, amely elragadja, megveszi, méltányolja, dicséri látogatóinak, új szépségeket fedez fel rajta, a kómikumig szerelmes belé s ami fő, meg nem válik tőle a viláért se. A gyűjtő nem is magát a lapot, a művet fedezi fel, hanem a kézjegyet, amelynek értéke van, vagy lesz. Amikor ez az érték már megszerezte az elismerést, könnyen válik meg tőle, persze nagyon jó árért, de nem az üzlet, a haszon kedvéért, hanem hogy még drágább, még ritkább tárgyakat vásárolhasson.

Az amatőrkedés, a műgyűjtés kifejlődhetik tehát az eleven, a napi művészi kultúrától egészen függetlenül, kifejlődhetett nálunk is, ahol pedig az esztéták s ami hozzájuk veszedelmesen közel áll: a snobok is inkább csak elméleti alapon léteznek, prédikálva a legharmónikusabb miliőt, de attól, pénz híján, meglehetősen messze állva. A képvásárlók, a modern magyar festők, iparművészek gyakran oly hangos hívei még egyáltalában nem szervezkedtek, a gyűjtők azonban czéhbe állottak össze és szorgalmasan árverelnek. Nem sok sikerrel, ami kár, mert lelkes emberek s a lelkes emberek kétszeresen fáj a csalódás. Persze, attól se volnánk nagyon elragadtatva, ha óriási tömeg tolongana az aukción és minden ötszobás lakás bérlője történelmi emlékekkel terhes ágyban óhajtana aludni. A gyűjtés ideális, érdekes, különös, sok tudást és ítélőképességet igénylő foglalkozás, de természetesen éppen a nekünk legbecsesebb, a hozzánk legközelebb álló, a mai művészettől von el egy darab, csengő aranyban is kifejezhető érdeklődést. Szép az öreg, különösen az igazán jó öreg tárgyak megbecsülése, de nagyban és egészben mégis jobb, ha Andrea Mantegna *követője*, Jacopo Palma *tanítványa* s más hasonlóan meghatározott művészek helyett a gazdag emberek olyan piktoroktól vásárolnak, akik talentumosak, értékesek, semmi egyéb hiányosságuk nincs, mint hogy még velünk együtt iszszák a pikolójukat.

Gué.

IRODALOM.

Mikszáth Kálmán. (Irta: Várdai Béla.) A Kisfaludy-Társaság odafektette szegény Mikszáthot a nagy klasszikusok mellé. Kiszitta belőle az élet minden színét, elfújta alakja körül a szent dohányfüstöt és Várdai Béla könyvével elvette minden kedvünket attól, hogy ez iránt a fenéig színes élet iránt érdeklődjünk. Soha egy pillanatig sem látjuk magunk előtt az író a gondolat mozdulatával és az élet pártatlan fényében: ellenben filológia van itt, évszámok, a magyar méhek döngése a Jó palócokból és a magyar virágok illatozása a Besztercze ostromából. Mikszáth mereven lép ebben a könyvben egyik dátumról a másikra, egyik évről a másikra ugrik, de olyan élettelenül, mint egy mozi-alak, akit az elromlott gép gyorsabban vetít a kellesténél. Soha nem látjuk a könyvei készítéseit, mindig csak a pontos címeket. Istenem, annyira szeretném tudni, hogy Mikszáth mért rajzolt színesebben, mit amilyen igazán a modellje, mit vitt át a zsurnaliszta íróasztaláról az író bureau-jára, min dolgozik az agyveleje, mikor egy regénye első mondatába fog. Közel szeretnék jutni hozzá, nem egy ilyen hazafias távcsővön át nézni. Valami keveset meg tudni a száruhátyája irodalmi összetételéből, valami hibáját szeretném látni, hogy annál nagyobb lehessen mellette. De Várdai Béla könyve olyan, mint egy ünnepi album, teli frázisokkal és vidéki nőgyesületek hódoló esztétikájával. Igaz, hogy poétáról életrajzot írni nehéz, maga Mikszáth se tudta jókait megközelíteni. Kopog az ajtaján, nevetgél rá, kedves grimacokat

vág előtte, kihuzza alóla tréfából az íróasztalt, de Jókaihoz még sem tud elérni. A Mikszáth nagyszerű ötletei és egy kissé arisztokrata befejezés maradt meg összesen a Jókai-életrajzból. De Várdai? Muzeumból nézte Mikszáthot és nem a klubban ült le vele szemben, amint kellett volna. (szl.)

KÖZGAZDASÁG.

Havas Emil.

Negyven éves szakadatlan és kitartó munkásság megbecsülését jelenti az a meleg ünneplés, amelyben Havas Emilt, a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank igazgatóját jubileuma alkalmából részesítették.

Negyven éves működés ritkaságszámba megy bármely pályán, de különösen ritka és értékes esemény ez a Havas Emil esetében. A Malvieux-féle váltóüzletből, a régi Pest e tipikus bankházából sarjadt elő a nagy Leszámitoló Bank és amint a bank feladatai nőttek, akként nőtt vele Havas Emil látóköre is, aki a rapid fejlődés tüzeiben épp úgy megállotta helyét, mint a kezdet nehézségei között.

Havas Emil hazai bankigazgatóinknak legrokonszenvebb típusát képviseli. A mindénáron való haszonhajhász, a kiméletlen és könyörtelen előretörés rideg elvét sohasem követte és egész működése alatt egyszer sem feledkezett meg arról, hogy egy hatalmas bank vezető állásában a közgazdaság magasabb szempontjai is kötelezik. Nálunk, ahol a kereskedelemnek történelmi tradíciói nincsenek, az ilyen férfiak, mint Havas Emil, terjesztik a szolidaritást, a »Treu und Glauben« hanzai erkölceit. Hogy a bankári hivatásnak ez a magasabbrendű felfogása az üzleti érdekeket sem csorbíthatja, annak tanubizonyossága az az erősen megalapozott bázis és az a rendíthetetlen bizalom, amelynek a Leszámitoló Bank ország-szerte örvend.

A dolgoknak magasabb szempontból való megítélése jellemzi Havas Emilt magánéletében is. Műveltsége, a haladás mozzanatai iránt való érdeklődése az up to date nivóján áll és így bizvást elmondhatjuk, hogy ez a jubileumi ünnepség egész és igaz embernek szólt. K. G.

Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság. A Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság e hó 8-án rendkívüli közgyűlést tartott Herzog Péter báró elnöklésével, mely az igazgatóság indítványainak megfelelően elhatározta a társaság eddig 25 millió koronányi alaptőkéjének 40 millió koronára való felemelését, egyszersmind határozatilag kimondotta, hogy a társaság banküzleti tevékenységének általános kiterjesztésére, de különösen a záloglevél- és kötvénykibocsátási üzemeknek későbbi időpontban tervezett megindítására való tekintettel, a társaság czege megfelelően módosíttassék s új czim gyanánt a »Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság« czégszöveget állapította meg. A közgyűlés határozata értelmében a tőkefelemelés lebonyolítására 37.500 darab, egyenként 400 korona névértékű részvény bocsátatik ki, melyek az 1911. évi január 1-én kezdődő üzletév nyereségében részesednek. Az új kibocsátású részvényekből 12.500 darabot a társaság eddigi részvényesei igényelhetnek oly módon, hogy minden öt darab régi részvény után egy darab új kibocsátású részvényt kapnak

650 korona befizetés ellenében, mely összegből azonban a befizetés napjától 1910 december 31-éig számított 5%-os kamat a részvényes javára levonandó, míg a többi 25.000 darab részvényt az igazgatóság szabadkézből értékesíti, amire nézve máris fix megállapodások kötöttek a fentemlített opcionális árnál kedvezőbb árfolyamokkal. A tőkefelemelési művelet révén befolyó ártöbbletből részvényenként 10 korona, együttesen tehát 375.000 korona a társaság tisztviselői és alkalmazottai nyugdíjalapjának adományoztatott, a fennmaradó összeg pedig a kibocsátással járó illetékek és költségek levonása után a tartalékalap javára fordították; eszerint tehát a tőkefelemelési művelet révén a társaság tartalékai újabb 9 millió koronával gyarapodnak, úgy hogy az intézet saját tőkéi e művelet befejezésével meg fogják közelíteni a 60 millió koronát. Az alapszabályoknak megfelelő módosítása után végül kimondotta a közgyűlés, hogy az új részvények átvételére vonatkozó elővételi jog folyó évi június hó 25-ig gyakorolható a társaság főpénztáránál. A közgyűlést követőleg megtartott igazgatósági ülés a társaság bank- és értékpapír-üzletének, valamint tőzsdei forgalmának az eddiginél tetemesen szélesebb körben való kiterjesztésével kapcsolatban Fleissig Sándor tőzsdetanácsost, az ismert bank- és váltóüzlet tulajdonosát igazgatóvá nevezte ki és kimondotta, hogy nevezett Erzsébet-köruti üzletének beolvastásával, annak helyiségében újabb banküzleti fiókot létesít, továbbá a József-ferencsvárosi bankfiókjának vezetőjét: Horánszky Lajost aligazgatóvá nevezte ki.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

ÜDÍT, GYÓGYÍT. BAKTERIUMMENTES TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ. Kapható mindenütt. Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86-35.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselősege Budapest, Rottenbiller-utca 30.

A VILÁG LEGELSŐ GYÓGYFORRÁSA

PÖSTYÉN

CSÚZ, KÖSZVÉNY, ISCHIAS
IZZADMÁNYOK ELLEN

Mindig nyitva.

Fürdőigazgatóság.

Ha fáj a feje

ne tétovázzék,
hanem használjon azonnal

Beretvás-pastillát

mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti BERETVÁS TAMÁS gyógyszerész, Kíspesten. Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharaszttiban

Pestmegye.

Ele frangó gyógyintézet alkoholisták, morfinisták és idegbetgek részére. Nap- és légi fürdők. Dr. Lahmann szerinti diétetikus konyha. Télen-nyáron nyitva.

Telefon: Budapest környék Dunaharaszti 3.

PROSPEKTUST

KIVÁNATRA KÜLD

AZ IGAZGATÓSÁG.